

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav pedagogiky a sociálních studií

Bakalářská práce

Jan Krmela

**Školství v Čechách a na Moravě v době okupace hitlerovským
Německem**

Olomouc 2012

vedoucí práce: doc. PaedDr. Marcela MUSILOVÁ, Ph.D.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně pod vedením doc. PaedDr. Marcely Musilové, Ph.D. K práci jsem použil literatury a pramenů uvedených v seznamu.

V Pňovicích dne: 31. března 2012

.....

Vlastnoruční podpis

Poděkování

Děkuji paní doc. PaedDr. Marcele Musilové, Ph.D. za poskytování cenných rad i odborných připomínek a metodické vedení bakalářské práce.

ANOTACE DIPLOMOVÉ PRÁCE

Název práce: Školství v Čechách a na Moravě v době okupace hitlerovským Německem

Příjmení a jméno: Krmela Jan

Katedra: Pedagogiky

Obor: Pedagogika - veřejná správa

Vedoucí práce: doc. PaedDr. Marcela MUSILOVÁ, Ph.D.

Počet stran: 49

Rok obhajoby: 2012

Klíčová slova: Protektorát, Sudety, Ministerstvo školství a osvěty, Emanuel Moravec, německý jazyk, obecná škola, měšťanská škola, okupace

Resumé:

Tato bakalářská práce si klade za cíl přiblížit současníkovi poměry v Evropě od konce třicátých do poloviny čtyřicátých let dvacátého století a hlavně situaci v tehdejším Československu, která vedla k jeho zániku díky okupaci hitlerovským Německem. Z doby okupace potom popsat stav školství, jak bylo Němci ovlivněno, jakou cestou prošlo od záboru pohraničí v říjnu 1938, přes obsazení zbytku republiky v březnu 1939, až po konec 2. světové války v květnu 1945. Účelem je přiblížit tuto nelehkou dobu dnešní mladé generaci, připomenout pro současníka již třeba pozapomenutá fakta, či najít méně známé skutečnosti a úhly pohledu, aby se tento text mohl stát pomůckou výuk zaměřených na dějiny výše zmíněné doby.

OBSAH

Úvod	- 7 -
1 Zánik ČSR	- 10 -
1.2 Mnichovská zrada.....	- 11 -
2 Školství okupovaných Čech a Moravy	- 13 -
2.1 Začátek okupace a jeho dopad na české žáky a studenty	- 13 -
2.2 15. březen - den obratu ve vývoji českého školství.....	- 17 -
2.3 17.listopad a konec českých vysokých škol	- 20 -
2.4 Heydrichiáda jako další stupeň represe proti vzdělání a vzdělávání Čechů.....	- 26 -
2.5 Škola v protektorátě.....	- 29 -
2.5.1 Okupační tlak na české školství	- 29 -
2.5.2 Ze života ve škole, zajímavosti, tendence, projevy	- 31 -
2.5.3 Vzpomínky pamětníků	- 33 -
3 Emanuel Moravec.....	- 36 -
4 Stav české školy na konci okupace	- 39 -
Závěr.....	- 41 -
Seznam zdrojů	- 43 -
Seznam příloh.....	- 45 -

Úvod

Záměrem následující práce je zpracovat možná méně tradičním způsobem události v Československu za německé okupace s hlavním zaměřením na oblast školství. Cílem je vytvořit pomůcku pro vyučujícího, aby zpestřil hodinu a měl možnost takto přitáhnout pozornost k tématu místo suchého výkladu s odříkáváním jmen, letopočtů a dalších faktografických údajů. Cílem je také vznik textu pro samostatné studium žáků pro doplnění základního učiva nebo jako prvotní zdroj informací z popisované doby.

K naplnění vytčeného cíle se bude v první řadě shromažďovat literatura, podklady, dokumenty a další materiály, z co nejširšího spektra zdrojů, k redukci případných rozporů a získání více úhlů pohledu. Snahou bude čerpat ze zdrojů co nejpůvodnějších, dosud dále nepoužitých, nedeformovaných případnými parafrázemi. Přes velký časový odstup od popisované doby je záměrem získat originální, autentická, dosud nepublikovaná svědectví pamětníků. Cílem práce bude ze získaných materiálů uspořádat, dle autorova pohledu na věc, vybraná fakta tak, aby byla jako studijní pomůcka použitelná pro dnešní žáky či studenty a stejně tak pro jejich učitele. Daná doba se pochopitelně historicky stále vzdaluje, ale modely chování lidí se příliš nemění, proto alespoň následující rámcové seznámení s touto částí historie může mít svou přitažlivost. Nechť je u žáků nastartováním zájmu do dalšího podrobnějšího studia. Třeba pak najdou i jisté analogie s dneškem, kde stav oblasti školství zůstává jedním z rozhodujících faktorů pro další osud každého národa.

Bakalářská práce má formálně předepsán výstup v klasické podobě, je ale zpracovávána elektronicky a v této formě bude připravena k použití a šíření nejmodernějšími elektronickými médii, což dovoluje prakticky neomezené rozšíření.

Při shromažďování podkladů jasně vyplynul fakt, jak vůči množství ostatní literatury z daného období je velmi málo publikací dokumentujících oblast školství. Rozsah této práce není takový, abychom se mohli zabývat důsledně chronologicky všemi událostmi a výčtem dostupných statistických údajů.

Ve svém nejbližším okolí se každý může přesvědčit, jak velmi slabé je povědomí o událostech let 1938 až 1945 u generace dospívající po roce 1989. Z tohoto důvodu bude věnován prostor všeobecným datům z té doby. První kapitola by tedy měla nabídnout všeobecný historický exkurz do Evropy na prahu 2. světové války. Záměrem této práce je volit cestu vyzvednutí zajímavostí, nečekaných srovnání a shromáždění charakteristických údajů z různých zdrojů či připomenutím pozapomenutých skutečností. Přitom se bude postupovat po jednotlivých významných etapách okupace českých zemí a seznamovat s jejich

dopadem právě v oblasti vzdělávání. Jistě by se dalo najít jiné členění, ale autorova volba byla předložit z dané historie jako stěžejní tyto mezníky: obsazení pohraničí, 15. březen, události kolem 17. listopadu a období Heydrichiády. Zmíněné etapy proto mají rezervované místo ve druhé kapitole. Třetí kapitola bude vyhrazena popisu protektorátního školství a vzpomínkám pamětníků. Pro vyplnění obsahu následující kapitoly je připraven popis postavy nejvýraznějšího a také nejznámějšího českého kolaboranta Emanuela Moravce. Poslední kapitola by měla přinést postřehy ze závěrečného roku protektorátního školství. Takový by měl být obsah následujících vět. Snahou je přinášet údaje, pokud možno poutavou formou.

Stále více času nás dělí od událostí třicátých a čtyřicátých let minulého století, které v hodinách dějepisu získaly označení Druhá světová válka. Už dávno převažuje podíl lidí, kteří onu dobu nezažili. Největší rozmach, kdy vznikala díla psaná, filmy, televizní, divadelní či jiná zpracování, až po seriózní historická, máme už nejspíš za sebou. Stejně tak u nás v České republice se také může zdát, že z daného historického období už moc není co řešit. Přesto může být přínosné v následující práci danou dobu znovu připomenout. Zvláště u nás jsme se v posledních dvaceti letech mohli dočkat zjištění mnoha nových skutečností z historie, která často přinesla až zcela opačné popisy známých událostí. Samozřejmě to bylo výsledkem změny společenského zřízení po roce 1989, který umožnil strhnout ideologickou záclonu, díky které mohlo skončit tendenční vykládání dějin. Bohužel se ale někdy dostáváme do opačných extrémů. Je příliš zlehčován podíl Sovětské armády na osvobození Československa na úkor zdůrazňování podílu Američanů. Dovídáme se, že němečtí okupanti vlastně nebyli tak zlí, že stejně Češi byli skoro sami kolaboranti atd. V minulém období literatury vládla díla líčící heroický boj sovětských vojáků typu beznohého letce Meresjeva, proti nelidsky zlým německým uchvatitelům. Dnes zase převažuje pohled z druhé strany, když jsou knihkupectví plná barvotiskových obálek memoárů účastníků války ze strany nacistů. Slovo mají i příslušníci organizace SS, označené za zločineckou.

Jak výše uvedeno, různých děl která se vztahují k době druhé světové války, je nepřehledné množství. Následující řádky však chtějí poskytnout náhled na bojiště, kam se literární ani filmoví autoři příliš nevydávali. Přitom to bylo bojiště pro osud českého národa zásadní a následky onoho „souboje“ můžeme pociťovat možná dodnes. Tímto zápasem byl boj

o charakter, morální úroveň a samozřejmě stupeň znalostí a dovedností nové generace. Tato práce si tedy klade za cíl seznámit čtenáře s tím, jak se projevila německá okupace Československa v tehdejší našem školství. Podle autorem provedené miniankety mezi dnešní středoškolskou mládeží a čerstvými maturanty se bohužel jeví nízká úroveň povědomí

o době německé okupace u nás, a co bylo se školstvím, to už neví nikdo. Nejsou to asi ty nejdůležitější vědomosti pro život, ale pro uvědomění si toho, kdo jsme my, dnešní obyvatelé České republiky, na jaké jsme úrovni, jaké je naše místo v Evropě a proč ne jiné, třeba lepší, k tomu znalost historie nepochybně může přispět.

1 Zánik ČSR

1.1 Situace v Evropě konce třicátých let 20. stol

Dříve než se bude řešit situace českého školství pod německou okupací, bude dobré si nejdříve připomenout, jak se Československo, potažmo celá Evropa, dostalo do válečné situace. Dnes se žije úplně jinými problémy, a proto není divu, že obzvláště mladá generace často postrádá znalost základních faktografických a časových údajů. Velká část Čechů si tak například spojuje začátek 2. světové války s rokem 1938, místo správného data v roce 1939. Pletou se události z podzimu 1938 a března 1939, a pokud už někdo zná jména postav té doby jako byli Hácha, Moravec a Heydrich, neví k čemu je přiřadit.

Kořeny příčin vzniku 2. světové války je třeba hledat už u prvního světového konfliktu. Vyskytují se i názory, že 2. světová válka byla vlastně pokračováním té první. Z našeho pohledu to tak dnes může vypadat. Meziválečná pauza trvala jen asi dvacet let. V Evropě teď ale máme naštěstí mír už sedmou desítku let, naopak z historie známe válku třicetiletou či dokonce stoletou. Světová válka, jak byla nazývána současníky, kteří v tu dobu vůbec netušili, že přijde druhý konflikt, ještě ničivější, skončila, dá se říci, jakýmsi patem. Země, které se postupně zapojily do bojů, zpravidla nezískaly příliš z toho, o co původně usilovaly. Tedy rozšíření území, získání kolonií, posílení vlastního vlivu, moci a významu. Nejhuř asi dopadlo Německo. Frustraci obyvatelstva sužovaného hyperinflací ještě umocňoval pocit, že jejich armáda nebyla přímo poražena v boji, a přesto donuceni přijmout potupnou kapitulaci. Proto asi také snadno podléhali vizím jednoduchého rychlého řešení, které přinášejí různí populisté a diktátoři. V tom se historie často opakuje. Dnes už víme, že to nebyla jenom poblouzněnost talentovaným řečníkem a manipulátorem Hitlerem, která dovedla Německo do války. V pozadí stáli němečtí velkopřemyslníci a bankéři, kteří v něm viděli hráz proti levicovému hnutí. Osudovým se pro Československo stalo, že tomuto vůdci byli zpočátku příznivě nakloněni i představitelé rozhodujících evropských velmocí: Francie a Anglie. Ti nejen obdivovali, jak hospodářsky rozvíjí jeho válkou zchudlou zemi, ale viděli v něm i slibný protipól Stalinova komunistického Ruska. Proto tolerovali porušení zákazu znovuvyzbrojování Německa, proto přehlíželi pronásledování Židů a lidí, kteří nesouhlasili s režimem. Proto zřejmě byli bez většího zaváhání ochotni obětovat naši zemi, když hitlerovci předložili falešné důkazy o pronásledování Němců v ČSR.

1.2 Mnichovská zrada

Výše uvedený popis byl skutečně velmi letmo o dvaceti letech v Evropě od 1. světové války. Detaily toho, jak Hitler přišel ke své moci od pokusu o puč v roce 1923, vznik knihy „Můj boj“ (Mein Kampf), zisku kancléřství a krvavému zúčtování s bývalými spolubojovníky (tzv. Noc dlouhých nožů) i odpůrci, dále to, kdo za ním stál, kdo všechno ho podporoval, a kde na to bral peníze, to vše si snadno můžete najít na internetu, v mnoha dokumentech a ještě více knihách. Teď je ale třeba zastavit se u letopočtu 1938. Podrobný popis si zaslouží konec měsíce září onoho roku.

Nacistické Německo má vybudovanou silnou armádu, bez protestu velmocí obsadilo Rakousko a vznáší teď územní požadavky na sousední Československo. Němců je asi 78 milionů, Československo má skoro patnáct, ale kolem čtyř milionů z nich je jiné než české a slovenské národnosti. Kolem tří milionů se hlásí k národnosti německé. Rozhodující vliv mezi nimi má politická strana SdP (sudetská německá strana), vedená učitelem z Aše, Konrádem Henleinem. Její příslušníci jsou čím dál agresivnější vůči českému obyvatelstvu. Strana je financována z Německa a její vůdce je v kontaktu s Hitlerem. Připravují odtržení pohraničních území od ČSR a připojení k Německé říši. Také Československo má silnou a dobře vyzbrojenou armádu. Dne 23. září proběhla všeobecná mobilizace. Československo tak mělo přes milion vojáků připravených bránit svoji zemi. Hitler upustil od vojenského útoku na náš stát, už měl připraven pod krycím názvem „Grün“ (zelený). Zkusil to jinak. Na 29. září v Mnichově uspořádal schůzku předsedů vlád Velké Británie, Francie a Itálie. Spolu s ním pak tito pánové podepsali dohodu, kterou se Československu nařizuje bezpodmínečné odstoupení rozsáhlých pohraničních území Německu. Zde je na místě citace z úvodu smlouvy, jak ji uvádí ve své knize Tomášek, 1988, s.19:

„Německo, Spojené království, Francie a Itálie se shodly se zřetelem k dohodě, již bylo v podstatě dosaženo o odstoupení sudetoněmeckého území, na těchto podmínkách a způsobech tohoto odstoupení a na opatřeních, jež třeba proto učinit, a prohlašují, že podle této dohody je každý jednotlivě odpověden za kroky, které je třeba učinit, aby bylo zajištěno její provedení. § 1 Vyklizování započne 1. října“. Dále se ve smlouvě určovala pásma, která měla být obsazena, přičemž ani nebyla úplně přesně vymezena a zůstal tak prostor k navyšování německých požadavků. Krátce po půlnoci byla smlouva, spíše ultimatum, předáno zástupci československého ministerstva zahraničí, který ji dopoledne dne 30. září 1938 předal prezidentu Benešovi a vládě. Měli jen pár hodin na rozhodnutí. Jak řečeno, armáda byla zmobilizována a v obranných postaveních. Platil civilní výjimečný stav, lidé se

sice báli války, ale byli odhodláni se nepříteli postavit. Byli jsme však sami. Ochotu pomoci vyjádřilo pouze slabé Rumunsko, zákrok Sovětského Svazu byl vázán na předchozí činnost Francie. V Německu však v tu dobu ještě nebyla provedena mobilizace a tvrzení Hitlera, že násilná okupace by mu trvala sedm maximálně deset dní, bylo jen naprosto nereálným blafováním (Tomášek, 1988).

Každý, kdo něco věděl o fungování první republiky a podíval by se na mapu, vyhovující mnichovské dohodě, musel vidět, že je pro stát likvidační. Etnické hledisko bylo záminkou. Došlo k přerušení důležitých železničních spojení, zabránění strategických výrobních podniků, ztrátě nalezišť rud, surovin a v neposlední řadě samozřejmě úbytku území a obyvatelstva. Z vojenského hlediska stát přišel o reálnou možnost obrany, když se bez boje vzdával pohraničních opevnění. Snášení a rozbor argumentů, pro a proti přijetí mnichovského diktátu, by bylo na hodně dlouho. Je dobře známé, jak to dopadlo. Prezident Beneš i vláda podmínky smlouvy z Mnichova přijali. Dnes je rozšířen názor, že jsme bojovat měli, i když by nás nejspíš čekala porážka. Co by se přesně všechno stalo v případě nepřijetí, však nikdo neví. Maximálně zarážející však je, s jakou ochotou a rychlostí naši vládní představitelé na dohodu přistoupili. Chyběl sebemenší náznak odporu, vyžádat si čas na rozmyšlenou, pokus o jednání na zmírnění diktátu. Nic. Vláda rozhodla i bez svolání sněmovny a senátu. Prezident Beneš později svůj postoj vysvětloval tak, že počítal s tím, že brzy dojde k válce, kde Čechoslováci podobně jako za první války, vytvoří zahraniční armádu. Co pro tuto strategii zpočátku udělal, však není jasné. Dne 5. října 1938 odstoupil, vzápětí emigroval a do 15. března 1939 se stranil veřejné činnosti.

Rozhodnutí přijmout diktát mnichovské smlouvy znamenalo faktický konec Československé republiky. Většina Němci zabraných území se stala součástí tzv. Sudetské župy, menší část byla připojena přímo k Německé říši. Tato práce se týká školství pod německou okupací, ale pro úplnost je třeba dodat, že část republiky na Těšínsku obsadilo Polsko, ze Slovenska si pro změnu ukrojili Maďaři, kteří nakonec zabrali i Zakarpatskou Ukrajinu. Zbytek státu, někdy označovaný jako druhá republika, získal oficiální název Česko-Slovensko, ale dá se říct, že hned od svého vzniku začal spět k neodvratnému konci.

2 Školství okupovaných Čech a Moravy

2.1 Začátek okupace a jeho dopad na české žáky a studenty

První oblastí školství, která měla poznat německou okupaci, se stalo obsazené pohraničí. Někoho to možná překvapí, ale po obsazení pohraničí a odsunu, či spíše spěšném útěku (to bylo to příliš rychlé a ochotné uposlechnutí mnichovské smlouvy!) českého obyvatelstva, zde zůstala jeho poměrně početná část. Přesných údajů je těžké se dopátrat. Poslední oficiální údaje pocházejí ze sčítání roku 1930, číslům ze sčítání, které provedli Němci v roce 1939, se tak úplně věřit nedá. Odhaduje se, že Čechů v Sudetech mohlo zůstat přes půl milionu. V okleštěném Česko-Slovensku naopak zůstalo ještě asi 250 tisíc Němců (Bartoš, 1986).

Pro představu, jaká území byla Československou republikou odstoupena, dobře poslouží mapa Protektorátu Čechy a Morava. Hořák, Jelínek 2006, s. 15:

Odstoupená území jsou zobrazena bíle. Všechna tato teritoria obsadili Němci, kromě Těšínska, které však zabrali po 1. září 1939. Hořák, Jelínek 2006, s. 15

Skoro každý ví, někdo bohužel i z vlastní zkušenosti, co se stává útočištěm lidí po živelných a podobných katastrofách - velmi často objekty škol. Stejně tak tomu bylo na podzim roku 1938. Po krátké epizodě, když byli v některých umístění Českoslovenští zmobilizovaní vojáci, se pak ve vnitrozemí staly útočištěm uprchlíků, v pohraničí je zabírali Němci a začali využívat podle svého nového pořádku. Pro ilustraci několik citátů z kronik:

Hnanice:

„Českou školu ihned po obsazení pohraničí zabrali Němci. S opravdovou důkladností vykáceli na její zahradě všechny lípy (jako symbol českého státu) a zasadili germánské doušky. Za války zde údajně byli ubytováni esesáci, a dokonce snad i jakási maďarská posádka. Po válce byla škola nalezena naprosto zdevastovaná a vydrancovaná.“

Hoštka:

„Po obsazení pohraničí Němci roku 1938 se v české škole přestalo vyučovat. Okupanti zde zřídili kancelář německé nacionalistické strany, soud a kasárna pro četnictvo a finančníky. Mateřská škola sloužila německým dětem. Většina českých obyvatel Hoštku opustila, zbývající rodiny posílaly svoje děti do německé školy. V květnu 1945 po odchodu německých vojáků, používala objekt Rudá armáda jako nemocnici.“

Třanovice:

„V roce 1938 začal školní rok jako obvykle 1. září, avšak vyučování trvalo pouze 1 měsíc, jelikož došlo k okupaci Těšínska Polskem, a tím k uzavření české školy. Děti tak byly nuceny přejít do školy polské, kterou navštěvovaly až do vypuknutí 2. světové války v r. 1939, kdy došlo k obsazení obce německou armádou a rovněž k uzavření polské školy. Po několika týdnech byla škola opět otevřena, avšak začalo se vyučovat pouze německy a jejím hlavním cílem byla germanizace dětí.“

Litoměřice:

„Po obsazení města německou armádou, v ranních hodinách 15. října 1938, dochází mimo jiné k likvidaci a následnému drancování českých škol, tento osud se nevyhnul ani pomocné škole. Škola byla „úředně zlikvidována“ a tehdejší řídící učitel Cyril Scheinher byl přinucen vydat veškerý majetek školy i školní dokumentaci německým úřadům.“

Kájov:

„V říjnu 1938 zanikla česká škola, obsazena německým vojskem, slavnostně za zpěvu písní byly spáleny české knihy a obrazy prezidentů, česká škola se stala sídlem Hitlerjugend a obecního úřadu, české rodiny se musely vystěhovat a zdejší kraj byl připojen k Německu.“

V předválečném Československu si Němci stěžovali na útlak, ale to, co měli připraveno pro nově vzniklou českou menšinu, to bylo něco úplně jiného. Měli v plánu její likvidaci, v lepším případě částečnou asimilaci. To jsou silná slova, ale taková jsou fakta. Nejradikálnější v těchto postojích byli lidé z řad Sudetských Němců. Naštěstí pouze nepříznivý vývoj války a její prohraný konec zabránil nejhoršímu. Každopádně byli Češi, kteří se v říjnu 1938 ocitli v německé říši, v mnohem horším postavení než lidé v později vzniklém protektorátu.

Po měsíci školního roku se tak situace v příhraničí zcela změnila. Podle nejradikálnějších názorů nemělo Čechům příslušet vůbec žádné vzdělání. K tomu sice nedošlo, ale okamžitě byly zrušeny všechny české střední školy. Na situaci se snažila zareagovat vláda okleštěného Česko-Slovenska a některé školy se rozhodla přestěhovat. Došlo tak k přemístění gymnázií z Litoměřic do Terezína, z Prachatic do Bosňan, z Trutnova do Úpice, z Hustopeče do Židlochovic, z Nového Jičína do Frenštátu pod Radhoštěm a z Českého Těšína do Frýdku. Vojenské gymnázium bylo přemístěno z původní Moravské Třebové do Hranic na Moravě, učitelské ústavy z Žatce do Loun a ze Znojma do Moravských Budějovic. Valtická rolnická škola našla nové působiště ve Strážnici. Hospodářské školy Prachatická, Znojemská, Klimkovická a z Kravař byly převedeny do Bosňan, Přímětic, Uherského Hradiště a Boskovic. Střední průmyslová škola chemická z Liberce našla nové místo v Praze. Celkem se tato stěhovací akce dotkla téměř 3300 žáků. Žáci, kteří získali možnost pokračovat ve studiu na svých přestěhovaných školách, šli zpravidla do horších poměrů, ale ostatní jejich bývalí spolužáci měli úplnou smůlu, studium pro ně skončilo (Doležal, 1996).

Dalším německým opatřením bylo rušení také měšťanských škol. Pro vysvětlení: Od konce devatenáctého století byla v Českých zemích osmiletá povinná školní docházka. Po vchození pěti tříd obecné školy měl žák tři možnosti. Buď dochodit další tři roky na obecné škole, a pak už dál nestudovat a nastoupit do práce. Nebo žáci mohli přejít na měšťanku, a tím mít možnost jít v budoucnu do učení, na učitelský ústav apod. Nebo mohli jít na osmileté gymnázium či reálku, tedy pokračovat v budoucnu na střední škole a výhledově na univerzitě. Měšťanka poskytovala velmi podobný (až na klasické jazyky řečtinu a latinu)

obsah vzdělání jako nižší stupně gymnázií. Českým dětem bylo přisouzeno to nejnižší vzdělání a poté, a to už od 14 let, pracovat pro třetí říši. Děti tomu ještě nerozuměly, ale rodiče se jim snažili zajistit lepší vzdělání. Posílali je do českých škol ve vnitrozemí zbytkového Česko-Slovenska a později do protektorátu. Němci to však rychle začali omezovat a nakonec už po roce 1940 úplně zakázali navštěvovat školy v protektorátu. Velký zájem tedy vznikl o učební obory, ale ani získat výuční list Němci českým dětem nedopřáli. Zůstala ale ještě jedna možnost, a tou bylo ucházet se o studium na německé škole. Mohlo by se zdát, že to bude okupantům vyhovovat. Jeden z jejich cílů byla bezesporu germanizace. A právě v této otázce, aspoň zpočátku, neměly úřady jasno. V jednotlivých okresech rozhodovali úředníci různě. Kdo by předpokládal, že automatickým zvýhodněním bude znalost jazyka a kladný postoj k okupační moci, neměl by zdaleka vždy pravdu. Přednost spíše mohlo dostat dítě, které se hodilo podle rasových hledisek. K tomuto účelu probíhaly potom v roce 1942 v Sudetech i na území protektorátu rozsáhlé lékařské prohlídky, které měly podle nacistických nesmyslných pseudovědeckých názorů vybrat vhodné jedince. Následovat mělo rozdělení do tří skupin. U první by byl vyloučen přístup ke vzdělání na německých školách, u druhé by nebylo námitek a třetí skupina měla být germanizována. Ale ani poté se nacisté neměli příliš k tomu, aby podle nich méněcenné děti pouštěli na své školy. Na druhé straně ani samotní Češi o německé školy velký zájem nejevili.

Jak výše uvedeno, někteří Němci by v zabraném pohraničí neárijským dětem nejráději nedovolili žádné vzdělání. Když už alespoň obecné školy zůstaly, neměly jednoduchou činnost. Asi nepřekvapí, že v německých školách bylo kolem 25 žáků na učitele a českých až 40. Učitelé Češi byli vybíráni podle loajality a rasových měřítek a přitom, pokud možno, školu vedl Němec. Jak už bylo uvedeno, obecná škola byl nejnižší stupeň vzdělání, ale její úroveň v okupovaném pohraničí byla ještě nižší než dříve. Už byl uveden počet dětí na učitele. Omezovalo se také učivo, samozřejmě s výjimkou němčiny. Nebylo ani z čeho učit. Nové učebnice nebyly a pokud zůstaly původní, měly vytrhané, slepené stránky, nebo se začerněnými pasážemi. Kromě základních předmětů se tak učivo zeměpisu omezovalo na území Třetí říše a učivo dějepisu zase jen na dějiny německé. Přílohami 2a a 2b jsou kopie obou stran vysvědčení ze Sudet. Zde za povšimnutí mj. stojí uvedená příslušnost: „němec“ u žáka, který však byl původem Čech. Na zadní straně vysvědčení (příloha 2b) je uvedena šestistupňová škála hodnocení.

Pokračující válka naštěstí oddalovala konečná řešení, která okupanti chystali, ale v oblasti školství bývalého československého pohraničí přinesla další paradox. Narukovat postupně museli i němečtí učitelé, a tak nejen, že samozřejmě nemohli vést české školy, ale

chyběli i na těch německých. Utlačované české školy tak měly lepší učitele.

Není zde na místě polemizovat, zda ke konci války a k osvobození pohraničí došlo včas, nebo jaké škody byly způsobeny tím, že se to nepodařilo dřív. Výsledek vzdělávání dětí byl takový, že sice možná měly slušné základy němčiny a uměly odříkat životopis Hitlera, ale to bylo skoro vše. Proto některé mladé, s ukončenou osmiletou docházkou, po válce čekal návrat do školy, aby si doplnili mimo jiné i znalosti mateřského jazyka.

2.2 15. březen - den obratu ve vývoji českého školství

Po popisu projevů okupace území zabraného Německem po Mnichovské dohodě, ale teď návrat k situaci ve zbytku Československa. Jak už bylo popsáno, vláda i prezident Beneš se bohužel až příliš snadno a velmi rychle podřídili diktátu zmíněné smlouvy. Co říci na to, že se vláda sešla na schůzi dne 30. září v 11.45 hodin, a už ve 12.00 bylo schváleno rozhodnutí bezpodmínečně se podříditi. Nikdo neprotestoval, dokonce ani žádný její člen nenavrhl svolání poslanců parlamentu.

Země se tak ocitla na prahu tzv. druhé republiky. O ní by se dalo dlouze mluvit. Například o tom, jak se zhoršovala situace pod tlakem sousedních států Německa ale i Polska a Maďarska, které stupňovaly i realizovaly další územní požadavky. Zesilovaly odstředivé tendence na Slovensku. Dále by se dala rozebírat zhoršující se vnitropolitická situace tím, jak se ke slovu dostávaly různé reakční živly a zmínit dříve nemyslitelné stupňování cenzury. Dal by se také rozebírat sáhodlouhý seznam lidí, kteří už v této době, ještě před okupací zbytku státu, odešli do emigrace.

Dne 5. října zaslal prezident Beneš předsedovi vlády abdikační dopis. Následovala rekonstrukce vlády. Tehdy také skončil předmnichovský ministr školství. Toho asi netřeba jmenovat, byl ve funkci jen několik dní. Funkci potom vykonával jako ministr bez portfeje lékař a aktivní člen Sokola, Stanislav Bukovský. Byl řízením ministerstva pouze pověřen a nijak výrazně se do československého školství nezapsal. Je ale nutno zastavit se u jeho nástupce. Tím se 1. 12. 1938 stal Jan Kapras. Do čela ministerstva se tak dostal člověk, který nebyl jmenován na základě svých politických nebo jakýchkoliv jiných ne odborných předpokladů. Naopak, byl znám jako dlouhodobý vysokoškolský pedagog, a také tím, že působil v Matici školské a byl i senátorem. Pedagogem byl i jeho otec. Stal se nejstarším členem vlády, ale musel okamžitě řešit nelehké úkoly. V první řadě to bylo umístění velkého počtu učitelů i profesorů, kteří přišli ze zabraných území dříve patřících Československu:

Německem zabraného pohraničí, Polskem obsazené části Slezska a Maďarskem okupovaných oblastí Slovenska a Zakarpatské Ukrajiny. Ze zmíněných oblastí přibyli také žáci a všechny problémy bylo třeba řešit s omezeným rozpočtem i zhoršující se vnitrostátní situací. Přesto již po asi měsíci ve své funkci profesor Kapras připravil novou koncepci školství, kde se dokonce počítalo i s odtrženými oblastmi. Už tehdy se ale jeho směřování k tradičním hodnotám, hodnotilo jako konzervativní. Důraz měl být přikládán na udržování a zvyšování národního ducha a na křesťanskou morálku. Co se právě už tehdy setkalo s rozporuplným přijetím, bylo umístování křížů do škol. Nicméně reforma se měla dotknout všech typů škol, vzdělávání pedagogů a zavádění nových učebnic. Do osudu školství stejně jako celého státu však zasáhlo obsazení zbytku republiky Němci dne 15. března 1939. Snad snaha pokračovat v reformě, vůle bojovat za české školství i v protektorátě, přivedla ministra Kaprase k rozhodnutí pokračovat ve funkci i ve vládě gen. Eliáše. Asi netušil, jak velký bude nátlak nacistů, který ho donutí ke spoustě kompromisů a ústupků, které ho po válce přivedou až na lavici obžalovaných při lidového soudu. Byl však osvobozen. Mimo jiné mu pomohlo svědectví, že už 15. března ráno nařídil zničit tajné spisy ministerstva školství, Národní rady české a Ústřední matice školské. I v protektorátní vládě se profesor Jan Kapras snažil pokračovat ve své reformě, a tak zavedl při zvýšení počtu vyučovacích hodin, jejich zkrácení na dodnes užívaných 45 minut. Krokem zpět naopak bylo po vzoru Německa zrušení společné výuky chlapců a dívek (Ryantová, 1998).

Tolik krátký exkurs do situace, která se už začala dost lišit od prvorepublikové, ale byla vlastně ještě víceméně svobodná. Byl zde dramatický rozdíl proti stavu, jaký v té samé době podstupovaly Sudety. Z dnešního pohledu snad každému, kdo se seznámil s historií dané doby připadá automatické, že trvání druhé republiky nemohlo být víc než pár měsíců. Přesto, když německá vojska v ranních hodinách začala obsazovat zbytek Česka, bylo mnoho lidí nepříjemně překvapeno. Bohužel opět i naše vláda. Okupantům tak padlo do rukou neporušené hospodářství a moderní výzbroj asi pro milion vojáků. I když zmrzačené území už nešlo účinně bránit, neponechali uchvatitelé nic náhodě. Nejenom že počkali, až došlo k demobilizaci ČS armády (do listopadu 1938), ale útok naplánovali tak, že ve stavech mírových počtů (asi 100 tisíc) byli ještě navíc nevyycvičení nováčci, kteří narukovali v únoru. Aby toho nebylo málo, tak většina vojska, tj. asi 70 tisíc, se nacházela na Slovensku. Proti zbylým 30 tisícům, jak zmíněno zčásti nevyycvičeným, Hitler připravil 350-ti tisícovou po zuby ozbrojenou armádu (Moulis, 1979).

Aby však Adolf Hitler vzbudil ve světě zdání legality, na večer 14. března pozval do Berlína prezidenta Háchu, kde ho víceméně pod nátlakem donutil podepsat prohlášení, že

„klade osud českého národa do rukou vůdce“. Pro dokreslení je zde zmínka, jak ve svých vzpomínkách cituje Hitlera jeho ministr Speer. Tomášek, 1988 s. 226: *„Konečně jsem zpracoval starce tak, že byl s nervy úplně u konce a chtěl podepsat. Vtom dostal srdeční záchvat. Ve vedlejší místnosti mu dal můj doktor Morel injekci, ale ta byla pro tento případ moc silná. Hácha se vzpamatoval, znovu ožil a opět odmítal podepsat. Až potom jsem ho konečně dostal.“* Jestli je tato historika zcela pravdivá se neví, ale faktem bylo, že obsazování začalo v 6.00 dne 15. března 1939, a kolem poledne byla zabrána Praha. Sem se dostavil i sám Hitler a následujícího dne na Pražském hradě vydal výnos o zřízení Protektorátu Čechy a Morava. Česko-Slovenská vláda byla v nezměněném složení přejmenována na vládu protektorátní.

Pro úplnost ještě dodatek o tom, že předchozího dne 14. března 1939 vyhlásilo Slovensko po dohodě s Německem svůj samostatný stát. Vyhnulo se tak až do 29. srpna 1944 přímému obsazení německou armádou. Jeho školství, co se týče základní školy, se tak vydalo jinou cestou než bylo v Československu. Zcela převládly školy církevní.

Na závěr připomínka toho, co se onoho osudového dne dělo ve školách. V bývalých částech republiky obsazených Němci už na podzim 1938 bylo přerušeno vyučování, učitelé předstoupili před děti a v patřičných intencích vysvětlovali význam „historického dne“, který právě nastal. Poté děti dostaly volno. Také v obsazovaných zemích předstoupili před žáky jejich učitelé a profesori. Dobře si uvědomovali, že mají poslední možnost promluvit zcela otevřeně podle pravdy a svého svědomí. A většina nezaváhala, zrušila běžné vyučování a k dětem promluvila na národní téma. Na čelních místech tříd se nezdálo pro další roky zcela naposledy objevily mapy Československé republiky, portréty významných Čechů, buditelů a bojovníků za svobodu. Učitelé připomínali význam boje za svébytnost národa. Samozřejmě byly připomenuty vítězné boje Čechů proti Němcům, zejména doba husitská, kdy čeští svatí bojovníci byli postrachem německých železných rytířů, obzvlášť, když v jejich čele stál nikdy neporažený vojevůdce Jan Žižka. Učitelé také určitě připomněli léta národního obrození, která dokázala překonat dobu temna a vrátit český jazyk do literatury. Jiní zase připomněli významné postavy národní literatury a kultury, další možná zdůraznili naši odhodlanost bránit se v době Mnichova. Jistě tak došlo k citacím a předcítání z učebnic dějepisu, češtiny, zeměpisu i jiných předmětů, které mělo pozvednout národního ducha v tento tragický den (Moulis, 1979).

2.3 17.listopad a konec českých vysokých škol

Datum 17. listopadu je každoročně připomínáno jako státní svátek, kterým byl ustanoven pro připomenutí události roku 1989 a následného procesu radikálních změn v naší společnosti. Došlo tak k překrytí události o dalších padesát let starší, jejíž význam rozhodně nemá být zapomenut. Současná mládež pochopitelně žije naplno hlavně dneškem, proto je pro ni podobně mrtvou minulostí nebo maximálně údajem z učebnice už rok 1989, a tím spíše letopočet 1939. Svědčí o tom výsledek miniankety školního časopisu „Pravdickus“, který tvoří žáci Gymnázia Jana Opletala v Litovli. Název tohoto vzdělávacího ústavu nese jméno Jana Opletala, bývalého žáka, jenž právě sehrál klíčovou úlohu v událostech listopadu 1939. Na otázku v čísle z října roku 2011: „S jakou událostí je spojeno jméno Jana Opletala?“ dostali redaktoři odpověď: „*Třeba ...eh...s demonstracemi v Praze 1938*“. V anketě univerzitní internetové televize Neon TV Fakulty multimediálních komunikací ve Zlíně 8. 11. 2010, k tématu, co studenti vysoké školy vědí o 17. 11. 1939, byly výsledky také velmi slabé. Z 16 dotazovaných jen 4 uvedli, že je den studentstva, ale co se stalo 17. 11. 1939, nevěděl nikdo. Velká část nic nevěděla nebo se objevovaly názory, že to bylo něco s 2. sv. válkou, dvakrát padlo jméno Jana Opletala. Asi nejkurióznější názor měl student, který uvedl, že ten den zavraždili Jana Palacha (<http://neontv.cz>)!

Z výše uvedeného je víc jak zřejmé, že je třeba historii vzniku mezinárodního dne studentstva řádně popsat. Je to samozřejmě významný historický milník českých dějin a obzvláště se týká školství. K tomu je třeba připomenout, že 17. listopad, tedy Mezinárodní den studentstva, je jediným datem celosvětově slaveným, které vzešlo z našeho prostředí.

Nejdřív návrat k začátku okupace. V době mezi 15. březnem a 17. listopadem se začínaly pomalu stupňovat projevy vyjadřující český názor na německou okupaci, které ještě nebyly přímým odporem. Ze strany Němců byl zatím jakýsi klid před bouří. V době před vypuknutím války ještě stále tolerovali (ale monitorovali gestapo a spol.) vznik ilegálních organizací a projevy na různých masových shromážděních. V té době přece jenom brali ohled na případné světové mezinárodní mínění a možné protesty. Po 1. září, zahájením války po napadení Polska, se země protektorátu stávaly důležitým výrobně hospodářským zázemím, u něhož nacisté potřebovali, pokud možno, bezchybný chod průmyslu. Definitivní řešení tzv. české otázky proto odkládali na vítězný konec války. Protektorát po měsíci vojenské správy převzal tzv. říšský protektor, kterým byl jmenován Konstantin von Neurath. Byla ustavena česká protektorátní vláda. Od 27. dubna 1939 se jejím předsedou stal gen. Alois Eliáš. Výuka

ve školách probíhala dosud více méně nerušeně. Ale právě proti školství měl přijít první citelný úder. Nacisté už měli na kontě první masové zatýkání hned po 15. březnu 1939, ale většina z několika set zatčených byla vzápětí propuštěna. Nikdo nepřišel o život. První takový úder při němž poteče krev měl teprve přijít. A není náhodou, že nacisté zasáhli právě proti studentům.

Datum očekávaného střetu okupační moci s obyvateli Protektorátu Čechy a Morava bylo oběma stranám jasné. Protesty se daly bezpochyby očekávat v den výročí vzniku samostatného Československa - 28. října. Jakási předpremiéra proběhla v den ročního výročí Mnichovské smlouvy 30. září 1939. Češi ten den na protest úspěšně a zcela důsledně ignorovali městskou dopravu. Prvním krokem k blížícímu se jubileu ze strany okupantů byl příkaz protektorátní vlády, aby na den 28. října zrušila státní svátek. Vláda tento pokyn splnila až 18. října a znamenalo to, že sobota 28. října 1939 byla obyčejným pracovním dnem bez volna. Česká policie i četnictvo byli v pohotovosti, ale hlavní sílu byly připraveny ukázat jednotky SS, Gestapo i Wehrmacht. Češi přesto do ulic 28. října 1939 vyšli, bylo jich na 100 000. Praha nezůstala sama. I když v menším rozsahu se připojila města Plzeň, Strakonice, Jaroměř, Domažlice, Beroun, Třebíč, Rakovník, Slaný... Prakticky v každém větším městě proběhly nějaké protesty. Zpívaly se vlastenecké písně a opět kompletní československá hymna. V té době šlo o největší protinacistické vystoupení v Evropě. Světu se podařilo dokázat, že řeči o spokojenosti obyvatelstva pod moudrou a citlivou německou ochrannou rukou jsou jen lži.

Manifestace zprvu probíhala dosti klidně. Ke střetům začalo docházet až po provokacích Němců, zejména studentů německé univerzity, kteří začali strhávat lidem národní odznaky, trikolory a dokonce i odznaky povolené legální organizace Národní souručenství z klop oděvů a čepic. Lidé začali skandovat hesla: "Pryč s Němci!", "My chceme svobodu!", "Ať žije Beneš!", "Pryč s Hitlerem!", "Chceme právo!" Česká policie zasáhla vůči demonstrantům, četníci vytáhli pendreky a snažili se demonstranty vytlačovat z Václavského náměstí. V davu mezitím v civilu lovili příslušníci německé tajné policie.

Teprve po Hitlerových výhrůžkách, že zruší "protektorátní autonomii", které Háchovi a ministerskému předsedovi Eliášovi přednesl státní tajemník K. H. Frank, došlo k úplnému vyklizení Václavského náměstí, kterého se osobně účastnil bývalý karlovarský knihkupec a poslanec československého parlamentu, zmíněný Karl Herman Frank. V 18 hodin měla demonstrace vrcholit na Václavském náměstí dvěma minutami ticha a uctěním památky 28. října. Ovšem dvě minuty ticha se nekonaly.

Po šesté hodině večerní už plně nastoupila okupační moc. Nacisté začali střílet. Střelba

nebyla mířená, ale došlo k zasažení a zranění desítek lidí. V prostoru Mezibranské ulice byl zabit dvaadvacetiletý dělník Václav Sedláček a v Žitné, poblíž Štěpánské, smrtelně zraněn student medicíny Jan Opletal. Dnes na zdi farské zahrady v Žitné ulici připomíná jejich smrt pamětní deska. Dalších jedenáct lidí bylo postřeleno těžce, lehká zranění se počítala na stovky. Zatčeno bylo 400 "téměř výlučně mladistvých" osob.

Muc. Jan Opletal

<http://cs.wikipedia.org>

Mladý dělník Václav Sedláček byl zasažen do srdce a zemřel na místě. Jeho pohřeb proběhl v tichosti 4. listopadu 1939. Po střelném zranění do břicha na následnou infekci (antibiotika tehdy ještě nebyla k dispozici) 11. listopadu 1939 zemřel Jan Opletal. Asi rok mu chyběl k dokončení studia medicíny. Byl místopředsedou studentské samosprávy Hlávkových studentských kolejí. Dne 15. listopadu se s ním na Albertově konalo poslední rozloučení a pak rakev odcestovala vlakem směrem na rodnou Moravu, do Nákla u Litovle. Samotné rozloučení proběhlo v hrobovém tichu a pod režii české policie. Čtyři tisícovky studentů se rozešly v klidu. Jenže některé hloučky pak šly ke Karlovu náměstí. Na různých místech se studenti opět shromažďovali, volali protiněmecké výroky, provolávali slávu ČSR, zase zpívali. Došlo na další srážky. Na Karlově náměstí, Národní třídě a na dnešním Palachově náměstí. Prchající studenty Němci pronásledovali k Filosofické fakultě a do Právnické fakulty dokonce vtrhli a zatkli dvacet lidí, většinou studentů.

Podle některých svědectví byly srážky možná schválně vyvolány, protože do smutečního davu údajně najížděl vůz s esesáky, jiní mluvili o najíždějící sanitce, některé protinacistické letáky se prý vyráběly přímo na pražském gestapu. Další pamětníci hovoří dokonce o převrácení automobilu nenáviděného K. H. Franka ve Voršilské ulici, který prý průběh manifestace chtěl sledovat osobně. Byl přítom napaden Frankův řidič SS Hauptscharführer Waltr Uhl. Měl zlomený nos a toto zranění pak Frank osobně předvedl Hitlerovi. Dne 16. listopadu se na vysokých školách u nás ještě normálně učilo, ale zároveň v Německu u Hitlera. probíhala porada.

Ten měl podle <http://www.rozhlas.cz/> prohlásit: "15. březen byl můj velký omyl. Lituji, že jsme s Čechy nenaložili jako s Poláky. Události 28. října a 15. listopadu ukazují, že Češi

nezasluhují jiný osud... Z toho důvodu nařizují: Zastavení českých vysokých škol na tři roky. Jakékoliv demonstrace dát ihned potlačit... Nebudu se ostýchat do ulic postavit třeba i děla. Do každého hloučku se bude střílet kulomety. Bude-li ještě nějaká demonstrace, srovnám Prahu se zemí..."

Ve večerních hodinách bylo rozhodnuto o "Sonderaktion Prag vom 17. November 1939" (tedy něco jako mimořádná akce Praha 17. listopad). V noci vpadli nacisté do studentských kolejí v Praze. Studenti byli zatýkáni bez ohledu na to, zda se předchozích demonstrací účastnili nebo ne. Důkladní Němci následující den sebrali i 15 studentů příbramské Vysoké školy báňské a dalšího dne zaútočili i na vysoké škole v Brně (<http://neviditelnypes.lidovky.cz/>).

Ráno a pak i odpoledne 17. listopadu se v ruzyňských kasárnách střílelo. Za každého Němce, který byl při demonstracích zraněn, měli být popraveni tři čeští studentští funkcionáři, celkem tedy devět mladých Čechů. Těžko říci popraveni, neboť v tomto případě neproběhl ani formální soud. Jednalo se o studentské funkcionáře, lidi známé a veřejně činné. Nebylo to 9 studentů, jak se často mylně uvádí, ale 4. Zbylých 5 popravených už mělo ukončená vysokoškolská studia. Studentů, v celkovém počtu 1267, bylo odvezeno do koncentračního tábora Sachsenhausen - Oranienburg nedaleko Berlína. Domů se směli vrátit jen cizí státní příslušníci (Slováci, Jugoslávci a Bulhaři) i studenti mladší 20 let. Milosti se dočkali také čeští studenti, členové fašistické organizace Vlajka Radola Gajdy.

Díky osobní angažovanosti státního prezidenta Háchy, který za studenty opakovaně intervenoval u říšského protektora Neuratha, později u jeho nástupce Heydricha a dokonce u samotného Hitlera, opustila valná většina českých studentů koncentrační tábor do konce roku 1942, poslední pak v březnu 1943. Údaje o počtu studentů, kteří zemřeli v důsledku tohoto uvěznění se liší. Pohybují se kolem 20-35, ale zdá se, že nejpřesnější údaj uvádí kniha *Odkaz 17.listopadu po šedesáti letech* (Kolektiv autorů, 2000). Zde je jmenovitě uvedeno 20 obětí koncentračních táborů a dalších 10, kteří podleli následkům věznění a zemřeli po propuštění ještě před koncem války. Není bez zajímavosti, že v koncentračním táboře Oranienburg byli čeští studenti vezněni spolu s významným malířem a spisovatelem Josefem Čapkem nebo třeba s pozdějším komunistickým prezidentem Antonínem Zápotockým.

O "událostech" se nesmělo referovat v říšských médiích a český rozhlas směl zprávu o tomto brutálním útoku proti české inteligenci vysílat pouze v češtině. Protektorátní tisk zveřejnil obsah vyhlášky říšského protektora Neuratha, který obsahoval informace o německém zásahu proti studentům 17. listopadu na titulních stranách. Byla ale v nevýrazné grafické úpravě. České vysoké školy byly "dočasně" uzavřeny na 3 roky, ale ve skutečnosti se

neměly již nikdy znovu otevřít. Pro budoucí slovanské otroky bylo vzdělání na českých vysokých školách zapovězeno. Bylo uzavřeno 10 vysokých škol, kde původně studovalo 15 172 českých studentů. Zákaz pedagogické práce čekal na 513 profesorů, 475 docentů a 345 ostatních učitelských sil.

Bekanntmachung!

Trotz wiederholter ernstlicher Warnungen verläßt seit einiger Zeit eine Gruppe tschechischer Intellektueller in Zusammenarbeit mit Emigrantenkreisen im Ausland durch kleine oder größere Widerstandsakte die Ruhe und Ordnung im Protektorat Böhmen und Mähren zu stören. Es konnte dabei festgestellt werden, daß sich Mitglieder dieser Widerstandsakte besonders auch in den tschechischen Hochschulen befanden.

Da sich am 28. Oktober und am 15. November diese Elemente hinreichend ließen, gegen einzeln Deutsche tätlich vorzugehen, wurden

die tschechischen Hochschulen auf die Dauer von drei Jahren geschlossen, neun Täter erschossen und eine größere Anzahl Beteiligten in Haft genommen.

Prag, den 17. November 1939.

Der Reichsprotektor in Böhmen und Mähren
gez. Freiherr von Neurath

Vyhláška!

Ačkoliv bylo opětovně vážně varováno, pokouší se od nějaké doby skupina českých intelektuálů ve spolupráci s emigrantskými kruhy v cizině, menšími nebo většími akcemi odporu rušit klid a pořádek v Protektorátu Böhmen und Mähren. Při tom bylo zjištěno, že původci těchto aktů odporu jsou zvláště také na českých vysokých školách.

Ježto tyto lívy daly se ve dnech 28. října a 15. listopadu strhnouti k násilným činům proti jednotlivým Němcům,

byly české vysoké školy na dobu tří roků uzavřeny, devět pachatelů bylo zastřeleno a větší počet účastníků vzat do vazby.

V Praze, dne 17. listopadu 1939.

Faksimile vyhlášky, která byla vylepena 17. listopadu 1939 v pražských ulicích <https://dokumenty.upce.cz/>

17. listopad 1939 měl obrovskou zahraniční odezvu. Už téhož roku byl v Londýně ustaven International Students Council (Mezinárodní studentská rada), který tento den prohlásil za Mezinárodní den studentstva. V roce 1942 se k tomuto prohlášení přihlásil i mezinárodní sjezd studentů ve Washingtonu, kde byli zastoupeni delegáti více než 50 zemí světa. Od té doby se 17. listopad začal slavit v celém svobodném světě.

Vzhledem k tomu, jaké měli Němci plány s germanizací českého národa, které se samozřejmě projevovaly v diskriminaci a omezování národního školství, byli zřejmě už dávno před 17. listopadem rozhodnutí zavřít naše vysoké školy. Demonstrace 28. října a 15. listopadu jim k tomu pouze posloužily jako záminka, když navíc četná dobová svědectví mluví o provokatérech a agentech gestapa v civilu. Nezanedbatelnou roli ve věci nesporně sehrál státní tajemník K. H. Frank, který byl dle svědectví v tyto dny v ulicích a poté osobně neváhal zavézt svého zraněného řidiče, jako důkaz chování Čechů, k Hitlerovi. Za všechny popisy hovoří vzpomínky tehdy zatčeného studenta JUDr. Kuneše Sonntaga na jeho setkání

s K. H. Frankem v díle *Odkaz 17.listopadu po šedesáti letech*, Kolektiv autorů, 2000, s. 44: „Pamatuji si dodnes jeho výraz, jeho postavu, jak si pohrával s jezdeckým bičíkem, a nikdy nezapomenu na jeho slova: *"Tak vy jste jeden ze svůdců (Anführer) české bandy, vaši pseudointeligence. Pamatujte si, usilovali jste o puč proti panu říšskému protektorovi, usilovali jste o můj život, porušili jste platný řád v Čechách a na Moravě, daný Vůdcem. Využili jste nepřítomnosti německé posádky v Praze, abyste provedli povstání. Byli jste ve spojení s židem Benešem a jeho zrádcovskou vládou. Povstání je potlačeno, česká pseudointeligence bude vyhlazena (ausrotten) a vy budete ráno zastřeleni."* Sonntag byl jedním ze studentských funkcionářů a ocitl se ve skupince 12, z nichž bylo postupně vybíráno oněch 9, kteří pak byli zastřeleni.

Zbývá přiblížit osud českých vysokoškolských studentů. Zákaz výuky na vysokých školách byl událostí, kterou si dopředu asi většinou nedovedli představit. Po úvodním šoku se zpravidla snažili situaci nějak řešit. Ze sousedního Slovenska přišla nabídka na pokračování studia, kterou ale nebylo lehké využít. Nacisté nedovolili vystěhování a hranice s touto bývalou součástí jednoho státu byla střežena a čím dál obtížněji překročitelná. Za pokus o překročení státní hranice hrozil i trest smrti. Nakonec takto studovalo asi 60 studentů (Doležal, 1996). Někdo zkoušel Vídeň, ale nacisté prostě Čechům zakázali imatrikulace v cizině. Pro české studenty nebyla volná cesta ani na německé vysoké školy. O přijetí tak, jako v případě zájmu o německou školu u dětí ze Sudet, rozhodovaly spíše než znalosti a ovládání němčiny, rasová hlediska a předpokládaná schopnost poněmčení. Zájem o takovéto studium u Čechů navíc nebyl velký. Jednalo se pouze desítky jedinců. V následujících letech se sice poněkud zvýšil na několik stovek, ale je velmi pravděpodobné, že zde sehrála roli snaha vyhnout se pracím při totálním nasazení. Ze studentů, kterým se po zavření vysokých škol podařilo odejít do emigrace, mohli někteří dostudovat například v Anglii. Takové štěstí mělo ale jen několik vyvolených. Většina bývalých vysokoškoláků tak byla nucena nastoupit do praktického života.

Jaký byl ale osud budov a ostatního inventáře a zařízení univerzit? Takto situaci popisuje Doležal, 1996 s. 48: „*Zavřené univerzitní ústavy převzala německá univerzita, fakultní kliniky pracovaly dále jako nemocnice, ale již bez posluchačů medicíny. Nacisté si přivlastnili i veškeré vysokoškolské koleje v Praze a v Brně...*“ dále: „*Všechny české vysoké školy, které nebyly aktem říšského protektora ze 17. listopadu zrušeny, ale jen „uzavřeny“, byly podřízeny nacistickým komisařům, kteří byli zplnomocnění povolovat jednotlivým ústavům badatelskou práci, pokud byla shledána prospěšnou zájmům třetí říše.*“ Jinak řečeno profesorům a vědcům bylo zakázáno učit, ale Němci neváhali využít ve svůj prospěch jejich

potenciálu včetně vybavení původních univerzit.

Na závěr je nezbytné zmínit se o tom, že nacistická okupace výrazně poškodila české vysoké školství nejen jeho zákazem, vězněním a popravami bývalých studentů i jejich pedagogů. Tato restrikce znamenala totiž nejen zabránění dokončit vzdělání oněm více jak 15 tisícům, ale dalším 5 ročníkům českých maturantů nebylo vůbec umožněno na školy nastoupit. Došlo také samozřejmě k materiálním a finančním škodám. V roce 1942 měl skončit tříletý zákaz vysokých škol, ale zrušen nebyl. Naopak došlo k zabavení majetku vysokých škol i financí z jejich kont a kont nadací. V důsledku okupace došlo i k takovým ztrátám, které jsou těžko vyčíslitelné, jako je zmizení univerzitního archivu Karlovy univerzity s nejstaršími památkami včetně originální zakládací listiny z roku 1348 a univerzitních insignií.

2.4 Heydrichiáda jako další stupeň represe proti vzdělání a vzdělávání Čechů

Údobí vývoje Protektorátu Čechy a Morava, pro které se vžilo označení Heydrichiáda, bylo pro tuto zemi opravdu kritickou dobou a samozřejmě se významně dotklo i oblasti školství. Většina lidí si u tohoto pojmu nejspíš hned vybaví atentát na Heydricha a následné odvetné represe vůči obyvatelům protektorátu. Opět je to asi trochu jinak. Za začátek heydrichiády by se měla označit už doba, kdy přišel Reinhard Heydrich do Čech do funkce zastupujícího říšského protektora. Došlo k tomu 28. září 1941 a toto období se skutečně někdy nazývá první heydrichiáda. Podle názoru Berlína byl říšský protektor, úřadující šéf německé správy nadřazené české protektorátní vládě, na Čechy příliš mírný, a proto byl takzvaně odeslán na zdravotní dovolenou. Nahradil ho zmíněný Reinhard Heydrich, který tak měl funkci zastupujícího říšského protektora. Nezáskal tedy nikdy funkci protektora, jak se často mylně uvádí. Říšským protektorem, který se k okupovaným Čechům údajně nechoval dostatečně tvrdě byl Konstantin von Neurath. Podle svědectví členů protektorátní vlády se s ním opravdu dalo jednat, tradovaly se historky o tom, jak se pan protektor procházel sám s manželkou po Praze, bez jakékoliv ochranky, a že to byl muž šlechtického vystupování (Uhlíř, 2008). Naopak však připomeňme, že je spojen s událostmi listopadu 1939 a následně vždy tvrdě zastával jednoznačný postoj vůči českému školství. Na protektorátním ministerstvu školství a národní osvěty vyžadoval takzvané odpolitizování škol. Měl být maximálně potlačen národně výchovný přínos „politických předmětů“ jako zeměpis, dějepis

a český jazyk. K poupravení idylického názoru na pana Neuratha ještě dodatek, že když byl po válce souzen, jen těsně unikl trestu smrti.

Hlavní důvod proč byl do Čech povolán Heydrich netkvěl v tom, aby urychlil germanizaci školství, ale jeho názory na danou oblast může osvětlit náhled do zachovaných dokumentů. Hned po svém příjezdu do Prahy 27. září 1941 začal podávat zprávy Hitlerovi. Situační zpráva z 11. října 1941, jak ji uvádí Amort, 1965 s. 84:

„Uzavření škol:

Poněvadž starší školní mládež (přes 17 let) - podněcována učiteli - projevovala zvláště vzpurné a hulvátské chování, byly dvě školy v Kladně, mezi nimi český učitelský ústav, definitivně uzavřeny pro činnost nepřátelskou říši. Podobná opatření se zamýšlí provést při vhodné příležitosti proti jednotlivým vyšším školám, aby se tím zároveň ztížilo vyšší školní vzdělání Čechů.“

Hlavní úder nového zastupujícího protektora směřoval proti českému odbojovému hnutí. Dne 28. září v den, kdy nastoupil do úřadu, vyhlásil stanné právo. Začala mohutná vlna zatýkání a poprav. Bezprecedentní i v rámci okupované Evropy bylo zatčení a poprava předsedy protektorátní vlády gen. Aloise Eliáše. Razantní opatření do oblasti školství následovalo vzápětí. Na začátku roku 1942 provedl výměnu ministrů v protektorátní vládě a do resortu školství dosadil českého kolaboranta Emanuela Moravce. O tom, že Heydrich nic neoponechával náhodě svědčí to, jak sledoval názory občanů. Popisuje to v jedné z dalších situačních zpráv, které pravidelně posílal do Berlína. Amort, 1965, s. 121, 122:

„Souhlasné projevy jsou ve značné menšině. V odmítavých výrocích se setkáváme se všemi stupni nenávisti, přičemž převládá označení "zrádce národa" a "koupen od Němců". Porůznu se Češi vyslovili, že ministerstvo školství je z hlediska zachování české svébytnosti nejdůležitějším resortem vlády a že Němci tam nasadili Moravce jen proto, aby působil rozkladně zevnitř... Často lze také od Čechů slyšet, že jmenování Moravcovo je horší, než kdyby se byl stal ministrem školství a vedoucím úřadu lidové osvěty Němec. Moravcovo jmenování prý povede k úplnému zániku českého školství a české kultury.“

Dalším milníkem ze života protektora, který je dnes často zmiňován, je tzv. tajný projev ze dne 4. února 1942. Tehdy Reinhard Heydrich pozval na Pražský hrad velitele SD a gestapa, funkcionáře NSDAP a vyšší úředníky okupačních úřadů z Čech a Moravy. V projevu, který pronesl, nastínil hlavní metody při germanizaci českých zemí. Jeho představou bylo, že je možné poněmčít asi 40 až 60% Čechů, ostatní chtěl odsunout k Severnímu ledovému oceánu. Dopředu ale mělo být všem odepřeno vyšší vzdělání, takže i ti vyvolení, kteří by zůstali, měli být obyvateli druhé kategorie, určení k práci a službě pro

Němce. Tyto i další názory na to, jak se z území Čech a Moravy mělo stát čistě německé území, však zatím rozhodně měly být našim předkům utajeny. Proto se mluví o tajném projevu. Zastupující protektor se bál povstání. Příznačný je jeho popis české povahy, který může být zajímavý dodnes. Amort, 1965 s. 126:

„Čech se sice ohne, ale nezlomí, je právě v tomto smyslu nebezpečnější a musí se s ním zacházet jinak než s jinými lidmi. Nordického, germánského člověka přesvědčíte nebo zlomíte; Čecha, slovanského člověka, lze jen velmi těžko přesvědčit, vždy se ohne, nikdy ho nezlomíte, a když ho přestanete ohýbat a pustíte jej, tu se zase vzpřímí, zase tu stojí a znova je protivníkem.“

Další dokumenty svědčí o tom, jaký postoj zaujímal zastupující protektor ve vztahu k mládeži a školství v protektorátu Čechy a Morava. O tom, jaký význam dané oblasti přisuzoval, a že nechystal nic dobrého nejlépe ilustrují jeho vlastní slova. Amort, 1965 s. 136:

„Dalším problémem, a to nejdůležitějším, je školská otázka, otázka českých škol, a za druhé otázka české mládeže. Obě budou jistě vyřešeny společně. Je tu ministr Moravec, jehož chceme pověřit těmito problémy. Zvlášť podstatné je to, že česká universita se už sem nevrátí.“

Jak bylo výše uvedeno v kapitole týkající se 17. listopadu, české vysoké školy byly oficiálně uzavřeny na 3 roky, ale citovaná slova tehdejšího nejvýše postaveného německého představitele u nás usvědčují okupanty z toho, že tyto školy znovu otevřít nikdy nechtěli. Další slova Reinharda Heydricha svědčí o tom, že obavy mnoha českých učitelů, že v ohrožení jsou i české střední školy, byly oprávněné. Amort, 1965 s. 137:

„Dále je tu problém škol. Zde je důležité uhodit především na české učitelstvo, které je sborem vychovatelů opozice pro českou vládu. Tady do toho musíme jasně říznout a ostatně v souvislosti s tím odbourat české vyšší školy.“

Dne 27. května 1942 byl na zastupujícího říšského protektora českými parašutisty spáchán atentát. Heydrich byl pouze zraněn a zdálo se, že ne příliš těžce. Atentátníci byli posláni z ciziny, ale nacisté věc okamžitě využili jako záminku na drastické represe proti domácímu obyvatelstvu. Denně prováděli desítky poprav. Ne náhodou se stávali velmi častými oběťmi studenti, jejich učitelé a příslušníci české inteligence vůbec. Umíraly desítky lidí denně. Díky tomu, že pečliví Němci vše precizně zaznamenávali, je dnes známo, že dne 1. června 1942 bylo popraveno 27 lidí a jsou sepsána i jejich provinění. Takovým důvodem pro trest smrti bylo pro vysokoškolského profesora pokračování ve vysokoškolském vyučování i po uzavření českých vysokých škol. Postiženým byl Prof. Dr. Jaroslav Štorkán z přírodovědecké fakulty UK. Spolu s ním toho dne v 18.45 hodin stálo na kobyliště střešnici

v Praze před popravčí četou dalších sedm mužů. Všichni s vysokoškolským vzděláním. Jedním z nich byl významný spisovatel Dr. Vladislav Vančura.

Přes všechny hrůzy represálií po atentátu na Heydricha se nabízí otázka, jaký by byl osud školství v okupovaných českých zemích, pokud by k tomuto útoku nedošlo, nebo kdyby se nezdařil. Jestli by vzhledem k výše uvedeným názorům zastupujícího protektora nebylo tempo likvidace školství ještě rychlejší a v Čechách by ještě před koncem války nezůstaly ani střední školy.

2.5 Škola v protektorátě

2.5.1 Okupační tlak na české školství

Po obsazení Československa fašistickým Německem bylo přes slovně proklamovanou autonomii, čím dál víc jasné, že se naše země má stát nedílnou a poněmčenou částí třetí říše. Dalo by se předpokládat, že okupanti budou místní školství směřovat podle způsobu vlastní země. Školství v Německu po roce 1933, kdy se stal říšským kancléřem Adolf Hitler, se od toho československého značně odlišovalo. Nedá se to srovnávat dnešními měřítky, ale pro zjednodušení se dá říci, že u nás byla výchova demokratická a v Německu totalitní. Mladé lidi tam vychovávali k národní pospolitosti, rasovému uvědomění nadřazenosti a výsledkem měla být příprava ke službě státu. Totalitní model se projevoval ve vůdcovském principu. Mladí měli bez výhrad věřit svým vůdcům a bez pochybování plnit příkazy. Důraz na výchovnou složku vzdělání na úkor vzdělávací byl tak přehnaný, že se snížila odborná úroveň absolventů. Tyto principy by jistě nešly aplikovat ze dne na den na českou mládež, vychovávanou do té doby naprosto odlišně. Němci však měli jiné úmysly. Češi, než budou odsunuti či asimilováni, měli okupantům sloužit a pracovat pro ně a na to jim mělo stačit jen nejnižší vzdělání. Jasně se to projevilo po okupaci pohraničí, kde pro české děti zůstala jen obecná škola. Stejný osud tak byl zřejmě předurčen i pro oblasti protektorátu. Marná byla snaha jeho české vlády, která se německé úmysly snažila alespoň brzdit. Nakonec ale vždy musela ustoupit. Jako v případě v pohraničí zrušených středních škol přestěhovaných do vnitrozemí. Podle nařízení říšského protektora musely být tyto školy do konce roku 1941 definitivně zrušeny.

Okupační správa působila negativně na chod protektorátního ministerstva školství i nepřímým způsobem. Ministerstvo mělo z hlediska provozu pod sebou i školy německé,

a tak dostalo příkaz převést tam všechny prostředky původně určené na údržbu českých škol. Byl vydán zákaz oprav a přístaveb. České školy tak obvykle zůstávaly přeplněné a velmi často musely fungovat v chátrajících budovách pocházejících už z 19. století. Pokud se přece jenom našly prostředky na novou školu, okupanti vydali zákaz zřizování nových ústavů. Český člověk je vynalézavý, ale finta s tím, že se nezakládá nová škola, ale jen se přemísťujeme stávající, byla brzy odhalena. Následně už v roce 1940 byla zakázána i změna působiště vzdělávacího zařízení.

V kapitole věnované obsazenému českému pohraničí byl popsán princip obecných a měšťanských škol z předválečného Československa. Jak už bylo opakovaně uvedeno, v župě Sudety Němci zrušili všechny české školy kromě obecných. Na území protektorátu pro změnu zkrátili délku docházky na obecnou školu z 5 let na 4 a měšťanskou školu přejmenovali na hlavní, kterou prodloužili o jeden rok. To by se mohlo jevit jako překvapivě kladný krok ke zlepšení kvality výuky tím, že byla prodloužena docházka na školu vyššího stupně vzdělání na úkor té s nižší úrovní. Němci ale zároveň vynutili silné omezení počtu dětí, který se na vyšší školu mohl dostat. Dříve na některých místech na měšťanku přecházeli skoro všichni žáci, a nyní to bylo umožněno jen 35% z nich. Návrh české protektorátní vlády, aby tato kvóta byla alespoň 60 %, byl bez diskuzí okamžitě zamítnut. Ve výsledku se stalo studium na hlavních a středních školách pro většinu dětí nedostupné, když ho mohlo využít jen 10% z nich (Doležal, 1996). Obecná škola nemohla poskytnout dostatečnou úroveň vzdělání, na čemž je opět jasně vidět, jaké měli němečtí nacisté úmysly ohledně vzdělávání našich předků. Nejenom, že je chtěli mít co nejrychleji v pracovním procesu, ale zřejmě i kalkulovali s tím, že lidé méně vzdělaní se potom dají snadněji zmanipulovat a lépe ovládat.

Jedním z dalších způsobů, jak dále ztěžovat práci českým učitelům, bylo postupné zvyšování žáků ve třídách. Demografická křivka snižující se porodnosti nasvědčovala, že by mělo docházet k opaku. K danému jevu však docházelo, protože okupační úřady postupně rušily na školách paralelní třídy a zavíraly dokonce celé školní ústavy v místech, kde podle jejich názoru žila česká menšina. V neposlední řadě, jak už bylo výše zmíněné, od prvních dnů okupace německá armáda bezohledně zabírala prostory škol a činila tak až do konce války. Doležal tak zmiňuje zabránění škol v Jihlavě, v Litomyšli, Mělníku, Klatovech, V Českém Brodě a další (Doležal, 1996).

V době před březnem 1939 zahrnoval systém Československého školství i soukromé a církevní školy. Jejich počty dosahovaly menší výše než dnes. Jednalo se o desítky takových ústavů. Pravděpodobně proto, že totalitnímu systému vyhovuje pokud možno vše jednotné a státem kontrolované, docházelo k jejich uzavírání. Většina těchto škol tak zmizela do roku

1943. Daný trend ukazuje příklad soukromých obecných škol, kterých v roce 1943, jak uvádí Doležal, zbývalo 5 z původních 53, stavu roku 1940 (Doležal, 1996). O podobnosti charakteru totalitních systémů svědčí i to, jak po roce 1948 byly soukromé školy u nás opět zcela zrušeny.

Na závěr zmínka jednoho typického případu komplikací ve výuce, jak ho ilustruje svědectví o činnosti německého vládního komisaře ve Vyškově Karla Matzala. Stryjová, 2005 s. 43: „*Matzal pokračuje v tažení proti českým školám. Organizuje další šachové přesuny. Česká obchodní škola se musela vystěhovat a přemístit do Nosálovic. Do její budovy byla nastěhována česká obecná škola. A konečně v budově české obecné školy je zřízena německá dívčí obecná škola.*“

2.5.2 Ze života ve škole, zajímavosti, tendence, projevy

Na rozdíl od předchozí kapitoly, která se zabývala spíše organizační a materiální stránkou, bude následovat pohled dovnitř škol na to, jak se tam projevovala německá okupace naší vlasti.

První útok byl veden na knihy a učebnice, které musely být vyřazeny, nebo upraveny. Příklad takové „úpravy“ může učebnice prvouky, ve které po straně 36 zůstala až strana 45 (Uhlíř, 2008). Nacisté šli až do detailů. Od roku 1940 se tak v tiskopisech nesměl vyskytovat nápis „český“ a „státní“ s výjimkou sousloví státní prezident. Nesměly zůstat žádné nápisy a zobrazení, které by upomínaly na Československou republiku a na doby, kdy Němci a Češi stáli proti sobě. Učitelé ale využívali toho, co dosud nebylo zakázáno a obvykle se takovou činností, jaká dosud nebyla zakázána, snažili do poslední chvíle vyvíjet. Nějakou dobu tak vyučovali např. celou hymnu i se slovenskou částí. Naopak od roku 1941 museli začít učit text i zpěv hymny německé.

Pokud byly použity ve výzdobě školy obrazy významných Čechů, mohli to být jen ti ze seznamu povolených a musel je doplňovat stejný počet zobrazení slavných Němců. Na čelní stěně třídy tak obraz prezidenta Háchy doplňoval portrét Hitlera. Žádná jiná výzdoba tam být nesměla, a tak byly odstraněny původní křesťanské kříže. Následný spor řešil i sám státní tajemník K. H. Frank, tehdy jeden ze dvou nejmocnějších Němců ve státě, a kříže se vrátili. Podobizna československého prezidenta Beneše musela zmizet hned v roce 1939, ale je zajímavé, že Masaryk „vydržel“ až do roku 1940. Samozřejmě došlo ke zrušení svátků s dnem volna tak, jak se slavily za 1. republiky. Na jejich místo přišla oslava nových výročí,

kteřá byla typická pro novou moc. Zrušena tak byla oslava 7. března (narozeniny T. G. Masaryka) a 28. října (vznik ČSR). Naopak novými významnými daty se staly dny 15. březen (vznik protektorátu) a 20. duben (narozeniny Hitlera).

Němci si dávali pozor na jakýkoli projev vzdoru. Přísně sledovali chování žáků a studentů hlavně v den 28. října. Podobně jako o třicet let později komunisté za normalizace 21. srpen. Okupanti zaznamenali jako projev vzdoru násadky pera v barvě naší trikolóry.

Německé místopisné názvy, pro které existoval český překlad, musely být uváděny pouze německy a nesměly se skloňovat (např. Wien místo Vídeň, Dresden místo Drážďany, Leipzig místo Lipsko, Köln am Rhein místo Kolín nad Rýnem atd. Důsledkem potom byla zejména u mládeže deformace citu pro mateřský jazyk. Nedostí na tom. Děti ve školách se nyní musely učit i nové německé názvy našich obcí. Například moravské názvy měst: Olomouc se tak změnila na Olmütz, Brno bylo Brünn, Prostějov získal označení Prossnitz, Zábřeh na Moravě Hohenstadt, z Litovle se stala Littau atd.

Stejně jako v Německu ve třicátých letech, začal na okupovaném území hned od začátku let čtyřicátých rasový útlak Židů a také Romů. Doležal udává, že od školního roku 1940/1941 muselo ze škol odejít 9000 židů a čekala je následně neradostná cesta přes terezínské ghetto do dalších vyhlazovacích koncentračních táborů (Doležal, 1996). Počty romských dětí vyhozených ze škol nejsou známy, ale množství všech Romů, kteří v tu dobu v Čechách žili se odhaduje na 6000 a válku jich přežilo jen kolem 600.

Podle vzoru obsazeného pohraničí zavedli Němci i v protektorátních školách šestistupňové známkování. Začalo se používat od začátku školního roku 1943/1944. Stupnice známek tehdy vypadala takto: velmi dobrý (1), dobrý (2), uspokojivý (3), dostatečný (4), sotva dostatečný (5), nedostatečný (6). Chování se posuzovalo podle čtyřstupňové stupnice: chvalitebné (1), uspokojivé (2), méně vyhovující (3), nevyhovující (4). Z neznámého důvodu ale byla vytvořena drobná nuance oproti stupnici českých obecných škol v Sudetech. V tamním stupňování slovní vyjádření známky 5 znělo vadný. Přílohy č. 1a a 1b jsou kopie obou stran protektorátního vysvědčení. Pochází ze školního roku 1939/1940, proto nabízelo pouze pětistupňovou hodnotící škálou.

Pokud dnes někdo chce vzít do ruky staré vysvědčení z období okupace, které má například po některém ze svých předků, měl by vědět, že případné horší hodnocení, vůbec nemuselo být vinou studenta. Interní instrukce ministerstva školství protektorátní vlády totiž závazně stanovila, že s vyznamenáním mohl prospívat pouze jediný žák ve třídě. Dále bylo stanoveno, že hodnocení velmi dobré (tedy jedničku) v každém jednotlivém předmětu na vysvědčení mohou mít maximálně dva žáci ze třídy. Kromě toho bylo učitelům nařízeno

zpřísněné známkování (propadající žák potom mohl být nasazen do výroby) a zakázány byly i mezistupně. Žák tak, dejme tomu, nesměl dostat jedna mínus, ale rovnou dvojku. Na středních školách u maturit bylo dopředu dáno, že z prověřovaných studentů jich 20% zkoušku nesplní. Provedení tohoto příkazu bylo snadné. Bylo totiž stanoveno, že u maturit musí mít rozhodující slovo předseda komise, což mohl být Němci dosazený či ovlivněný člověk. Studenta měl možnost také „odbourat“ tím, že bylo nutné nejméně na jednu otázku i z odborného předmětu odpovědět německy.

2.5.3 Vzpomínky pamětníků

Pamětníků z námi popisované doby rychle ubývá, proto je jistě užitečné zachytit jejich vzpomínky. Pro účely této práce se podařilo zaznamenat výpověď tří osob (muže a dvou žen). Shodou okolností každá prošla jiným typem školy. Byly jim pokládány otázky podle předem sestavených zájmových okruhů:

1. Faktografické údaje (kam chodili do školy, kdy, kde atd.).
2. Jaké měli učitele (Čech, Němec, loajální, fanatik...).
3. Vystoupení učitele na začátku okupace a jeho chování v jejím průběhu, jak podával obsah výuky, se kterým nemusel souhlasit.
4. Zda, a jak, pociťovali omezenost výuky, přístup k informacím, případnou méněcennost, utlačování.
5. Jak si myslí, že je (jejich generaci) ovlivnilo, že chodili do školy právě tehdy.
6. Vlastní nejvýraznější vzpomínka, co by sami chtěli k věci říct...

Pan F. K. řekl, že do školy chodil celou dobu války ve vesnici Václavov u Zábřeha (Hohenstadt) v Němci obsazeném pohraničí, což byla následně do konce války župa Sudety. Měli učitele Čecha se znalostí němčiny a učitelku Němku, mluvící i česky, kteří oba ve škole působili už před válkou. Docházel do školy po dobu celé okupace a mohl navštěvovat jen obecnou školu. Dalších informací měli málo. V dědině byla jen 2 rádia (učitel a starosta) a cizí rozhlas bylo přísně zakázáno poslouchat.

Začátkem října (asi 4.), když přišli Němci, svolali si celou obec na náves, kde obyvatelům vysvětlili novou situaci. F. K. žil v obci s českým obyvatelstvem, kde měli jen jednu nebo dvě německé či smíšené rodiny. Češi se nemuseli vystěhovat. Učitel podobně promluvil k žákům. Na nějaké národní apely a připomínky historie se nepamatuje. Během

války to vyučující musel hrát na dvě strany: předstírat loajalitu a vyzdvihovat německé úspěchy a zároveň si s Němci příliš nezadat. Po válce za svou činnost nebyl nijak perzekuován. Výraznou vzpomínku pamětník má na den 22. června 1941 - útok Němců na Sovětský svaz. Vzpomíná, že byla neděle, lidé šli z kostela a mluvili o tom, že konečně teď Hitler dostane za vyučenou. Po skončení války měl 15 let, ale i se svými vrstevníky se musel vrátit do školy, aby aspoň částečně dohnal ve vzdělání, co mu bylo odeřeno. Za války měl jedničku z němčiny, ale teď se teprve učil mluvnici českého jazyka.

Paní E. Š. navštěvovala školu v obci Medlov. V rodné Dědince (Dörfel) škola nebyla, a pak chodila do Uničova (Mährische-Neustadt). Uvedla, že jako dítě ze smíšené rodiny navštěvovala německou školu už před okupací, a dál i celou válku. Byla malá, detaily si dnes nevybavuje, ale nepamatuje si na žádné rozbroje mezi Čechy a Němci v rodné vsi, kde to bylo asi půl na půl. Děti si hrály spolu. Ona doma mluvila německy i česky. Zároveň uvedla, že Češi a Němci jsou jiní. Na otázku, zda všichni chodili do německé školy, odpověděla zpočátku kladně, potom upřesnila, že české děti nejspíš chodily jinam (asi do Troubelic nebo do Renot, do české školy). Na žádné projevy fanatismu vůči Hitlerovi a nepřátelství vůči Čechům si nepamatuje. Češi se vystěhovat nemuseli. Naopak ji utkvěl v paměti poválečný odsun Němců a šikana vůči její rodině, když otec (který byl Němec) musel nosit nášivku "N". Po dobu okupace chodila do čistě německých škol. Na předměty se nepamatuje, vysvědčení už žádná nemá. Ani o učitelích nemůže říci, že by to byli nějakí fanatičtí nacisté. Na otázku, zda byla výuka nějak omezené odchodem učitele na frontu nebo jinak válečnými událostmi, odpověděla záporně. Výjimkou byl konec války, když bylo vyučování přerušováno leteckými poplachy. Děti ve třídě měli prý asi 20. Kluci museli být v Hitlejugend (Hitlerova mládež) a děvčata zase v organizaci Bund Deutscher Mädel (Svaz německých dívek). Po válce, když jí bylo asi 13 let, šla na dva roky do české školy, kde se jí dařilo překvapivě dobře, byla prý nakonec lepší než některé Češky.

Paní R. K. uváděla, že navštěvovala školu v Pňovicích (Knibitz) okres Litovel (Littau). Učitelé byli Češi, ale se znalostí němčiny. Den 15. března ve škole nezažila, začala do ní chodit až od září toho roku. Slyšela ale o tom, že nějaký projev s vlasteneckým obsahem proběhl. Mluvil prý řídící učitel. Ten byl poté kolem roku 1942 zatčen, když si pro něj gestapo (německá tajná policie) přišlo do školy, už se nikdy nevrátil. Zahynul v koncentračním táboře. Udal ho pro spolupráci s odbojovou organizací, napojenou na parašutisty asi někdo z vesnice. Zrádce ale nikdy nebyl zjištěn. Výraznou vzpomínku má

pamětnice na zdravotní prohlídky, jejichž pravý význam tehdy neznali. Mělo to být rentgenování a až později se dozvěděla, že hlavním důvodem bylo rasové třídění. Druhá vzpomínka se vázala na úspěšné zkoušky do měšťanské školy. Výběr byl přísný a mnozí, do té doby dobří žáci, neuspěli. Pamětnice svoji zákonnou školní docházku dokončovala až po válce. Tehdy se náročnost učení opět zvýšila, a tak si zhoršila prospěch. Uvědomila si, jak během války ona i její spolužáci v učení zaostali.

Obecná škola Pňovice, asi 1942
Soukromý archiv R.K.

3 Emanuel Moravec

Emanuel Moravec je pro období okupace českých zemí nejtypičtějším představitelem zrady a kolaborace, a to jak pro zbylé pamětníky, tak pro každého, kdo se jen trochu zajímá o dějiny naší země v době fašistické okupace. Ve skutečnosti se jednalo o neobyčejně kontroverzní až tragickou postavu. Jak jinak definovat člověka, který měl tak blízko

Emanuel Moravec

Uhlíř, 2008 s. 496

k Masarykovi, že po jeho smrti získal poctu stát mu čestnou stráž u rakve. V meziválečném období obdržel hodnost plukovníka generálního štábu Československé armády a sahal po generálských lampasech. Těsně po podepsání mnichovské dohody byl osobně přesvědčován prezidentem Benešem, ať se nepodvolí jejímu diktátu. Neuspěl, a tak se stal členem skupiny spiklenců, kteří jenom aby se československá armáda mohla postavit Německu, vážně uvažovali o svržení prezidenta a nastolení nové vlády, jíž měl být členem. Po neuskutečnění těchto snah Moravec prý uvažoval o sebevraždě. Místo toho postupně úplně otočil a změnil se v zastávce života Čechů pod německou nadvládou.

Stal se horlivým propagátorem nacismu a de facto nejmocnějším Čechem protektorátu. Pro Němce byl partnerem, často spíše než prezident Hácha nebo předseda vlády. Pro účely této práce je nejpodstatnější, že stál asi polovinu doby existence Protektorátu Čechy a Morava v čele ministerstva školství a národní osvěty. Na toto místo si jej osobně vybral a prosadil zastupující říšský protektor Reinhard Heydrich. Později byl zároveň v čele, také na popud Heydricha vytvořeného, Kuratoria pro výchovu mládeže. Byla to organizace, která se měla starat o volný čas dětí do 18-cti let s cílem postupné převýchovy a získání českých i moravských mladých lidí pro nacistickou myšlenku. Kuratorium vzniklo po vzoru německých Hitlerjugend. Pořádání hlavně sportovních akcí, soutěží a závodů spolu s pobyty v přírodě, měly být při přípravě do života výchovnou složkou edukace na úkor omezené fáze vzdělávací. Život tohoto protektorátního ministra je velkým tématem. Dalo by se rozepsat o jeho publikační činnosti, projevech v rozhlase a na veřejnost a o jeho soukromém životě, že se měl stát cílem atentátu atd. Ještě citát ze slov, která na jeho adresu pronesl Reinhard Heydrich . Amort , 1965 s. 123:

„Za těchto rozhovorů jsem zcela otevřeně nadhodil otázku universit a dosáhl jsem, že zejména

plukovník Moravec (ministr výchovy a vedoucí úřadu pro lidovou osvětu) uznává, že česká universita (s důrazem na česká) je překonána, poněvadž většina oborů university přece nemá naprosto žádné vnitřní vztahy k pojmu „český“ (lékařství, fyzika atd.). Plukovník Moravec sám je bývalý legionář, tedy protivník Habsburků, který až do roku 1938 na Benešovi vždy žádal (byl příslušníkem generálního štábu a profesorem historie vojenství), aby česká republika na základě starého politického pojetí bojovala anebo zahynula bojující. Poněvadž tato cesta nebyla nastoupena, je od té doby (od podzimu 1938) důsledným zastáncem úplného připojení k říši. Je samozřejmě velmi ctižádostivý; tato povahová vlastnost však politické linii říše nikterak neškodí, naopak.“

Moravec byl zručným spisovatelem a jeho některá díla dodnes nepostrádají čtivost. Obsahují fakta, skutečnosti a úvahy, které se někdy dají považovat za správné. Týká se to například jeho hodnocení Mnichovské zrady a našich vojenských šancí, stejně tak jako popis chyb a nedostatků politiky Československé vlády první republiky. Námětem pro polemiku jsou i jeho kritiky prezidenta Beneše ohledně jeho chybné politiky vstřícnosti vůči Stalinovi.

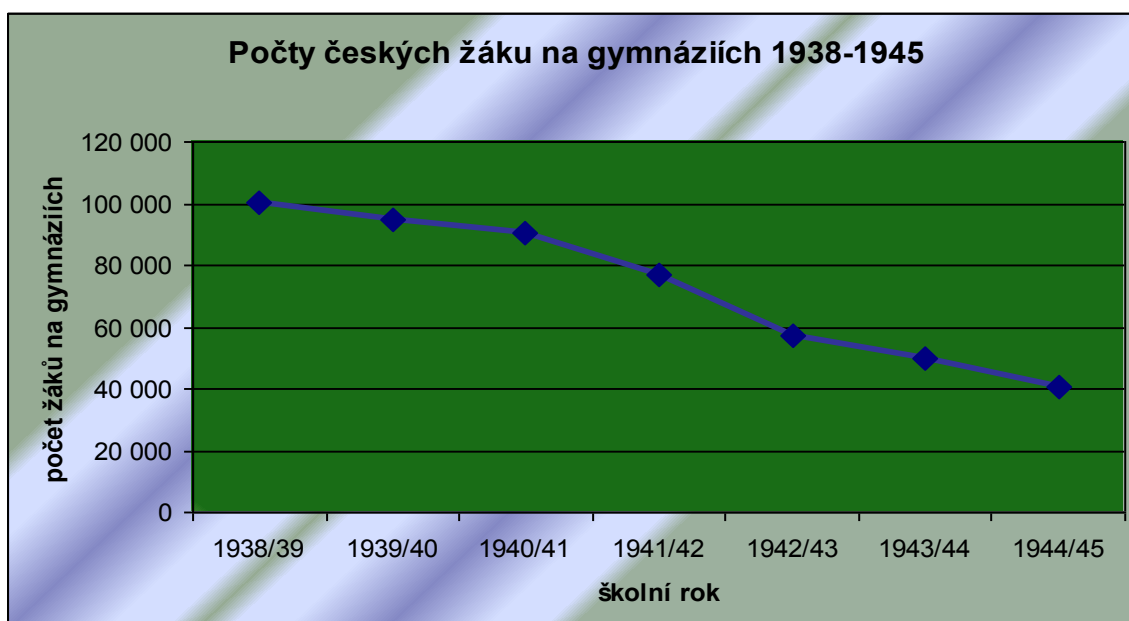
Pro počáteční období jeho činnosti na ministerstvu školství je charakteristická snaha o provedení restrukturalizace. V roce 1942 zrušil zemské školní rady, jejichž pravomoci přešly na zemské úřady v Praze a Brně a dále později na nově vytvořené školské úřadovny jednotlivých okresů. Uhlíř, 2008 s. 502: *„Školská problematika se tak řešila výhradně podle pokynů ministerstva školství, a to pouze prostřednictvím zemských prezidentů a okresních hejtmanů. Vůdcovský princip, který ministr Emanuel Moravec prosadil v českém školství, se nezměnil až do konce protektorátu.“*

Pokud by se měly vyjmenovat hlavní události protektorátního školství Moravcovy éry, je třeba zmínit zvyšování počtu hodin němčiny, zavedení výše zmíněné šestistupňové škály při známkování a snižování počtu všech typů škol, o kterém už také byla řeč. Zajímavým prvkem bylo zavádění na tehdejší dobu nejmodernějších audiovizuálních prostředků do vyučování, jako bylo promítání diapozitivů a pouštění gramofonových desek. Cílem mohlo být mimo jiné zvyšování propagandistického účinku, což asi nepřekvapí, že prosazoval člověk, který byl také označován za českého Goebelse (nacistický ministr propagandy). Z hlediska tématu této práce je třeba zvláště zdůraznit Moravcovu velmi negativní roli v pozici ministra školství a vedoucího Kuratoria pro výchovu mládeže. Přestože asi opravdu naivně věřil, že v budoucí vítězné německé říši zůstane pro Čechy místo, člověk s jeho úrovní nemohl nepoznat, kam směřuje německá politika v oblasti vzdělávání české mládeže. I kdyby se smířil s germanizací, musel velmi dobře vnímat, že okupanti odsoudili děti jeho spoluobčanů do role podřadného života bez možnosti vyššího vzdělání nebo dokonce

k likvidaci. A v tomto procesu byl Emanuel Moravec pro okupanty velmi aktivním vykonavatelem jejich vůle. Jeho nejznámější kniha nese název „V roli mouřenína“, ale takovým mouřenínem, poslušně i s vlastní aktivitou provádějícím jejich příkazy, se stal i on sám.

4 Stav české školy na konci okupace

Poslední období protektorátu se projevovalo vrcholem výše popsaných negativních tendencí. Zoufalý byl materiální stav škol a jejich vybavení, vysoké byly počty žáků v nich, co se týče obecných škol a výrazně nižší počty žáků na školách hlavních (bývalé měšťanky) a na školách středních. Snižování počtu žáků vyšších škol můžeme demonstrovat na vývoji počtu studujících na gymnáziích. Graf byl zpracován podle údajů, které uvádí Svoboda, 2010 s. 38:

Z daného trendu poněkud překvapivě vybočilo nařízení ministerstva školství ze začátku roku 1945, které zmírňovalo podmínky pro přijetí na hlavní školy. Nařízení ale nebylo myšleno ku prospěchu českých dětí, ale mělo jen pragmatické důvody podle potřeb válečné výroby. Podobně jako bylo v té době běžné měnit učňům jejich obor i v průběhu studia (Svoboda, 2010). Naopak na kladném vrcholu vývoje byly německé školy, které se nacházely na území protektorátu. Jak bylo zmíněno výše, získávaly všechny dostupné prostředky a tak celkové podmínky, snad s výjimkou nedostatku učitelů, měly lepší. I tady však byla daná pravidla. Rozmístění těchto škol se řídilo ohledem na budoucí rozšiřování germanizace a byl kladen důraz na co nejlepší odbornou kvalifikaci absolventů, určených jako budoucí vládcí Čechů.

Blížící se konec války v českých školách Protektorátu Čechy a Morava přidával ke všem negativním trendům další potíže. Jestliže se v zimních měsících předchozích let vyhlašovaly na různých místech tzv. uhelné prázdniny, v poslední válečnou zimu se vánoční

či pololetní prázdniny protáhly snad všude. Nebyly to jediné výpadky ve vyučování. Školní děti byly pravidelně využívány ke sběrovým akcím druhotných surovin jako byl starý papír, hadry, nebo železo. Tyto aktivity měly školy přímo nařízeny. Žáci a studenti byli také stále častěji nasazováni jako lehce dostupná levná pracovní síla. Množily se tak různé brigády, zejména při práci v zemědělství. Vše vyvrcholilo v době těsně před koncem války, kdy se bojištěm stalo přímo území Čech a Moravy. Výuka se často úplně zastavila. Nejstarší žáci se museli účastnit budování opevnění, lidé prchali z míst bojů, nešla elektřina atd. V okamžiku osvobození byl tedy samozřejmě stav takový, že bylo nutno neprodleně přistoupit k řešení vzniklé situace od stavu učitelstva a žáků po materiální stránku a legislativu. Způsob řízení školství zavedený Moravcem tak byl například zrušen již měsíc po osvobození.

Závěr

Cílem této práce byl pokud možno pestrý, ale faktograficky co nejpřesnější exkurz do školství v době, kdy byla naše země okupována fašistickým Německem. Postupně byla prostudována řada knih, článků a kopií dobových dokumentů. Vžít se do dobové atmosféry pomáhalo shlédnutí televizních dokumentů a poslech autentických zvukových záznamů s hlasem ministra Moravce, prezidenta Háchy nebo naopak prezidenta Beneše a ministra Masaryka. Byl uskutečňován záměr materiály autorsky probrat a uspořádat, tak aby se výsledný produkt stal didaktickou pomůckou vyučujícím i žákům.

Předchozí strany přinesly množství údajů o tom, co českému národu způsobovala německá okupace, a jak neblaze se hned od počátku projevovala ve školství. Zde je na místě zdůraznit fakt, že naši předkové nebyli jen pasivními účastníky děje. Přesto, že sváděli nerovný boj, snažili se oddalovat účinnost německých nařízení, obcházet je, jako to bylo případech odkládání doby rušení tříd i škol, při sabotování nařízené germanizační výuky a uskutečňování jiné než předepsané náplně v činnosti Kuratoria pro výchovu mládeže. Příznačný byl malý počet českých studentů na německých školách.

K dosažení cíle se podařilo shromáždit rozmanité spektrum zdrojů. Kromě dvou knih, navíc nevelkého rozsahu, se ostatní publikace problematiky školství dotýkaly jen částečně. Bylo to v rozsahu od jedné kapitoly po různě rozeseté zmínky, které bylo potřeba vyhledat. Použita byla jak výpravná publikace, tak brožury o malém nákladu. Nejstarší kniha vyšla už v šedesátých letech a v letech vydání ostatních jsou zastoupeny všechny další dekády až do roku 2010. Získané rozpětí umožnilo eliminovat zkreslení dobového pohledu. Dále se podařilo zaznamenat výpověď tří pamětníků a ke slovu přišly i soukromé archivy. Nezanedbatelnou zásobárnou informací se staly elektronické zdroje, zvláště internet. Přitažlivost textu byla zvýšena vložením faksimile, dobových fotografií, grafu a vše dokreslují také přílohy.

Trochu nečekané obtíže přineslo zaznamenání vzpomínek pamětníků. Tito lidé jsou dnes již ve věku kolem osmdesáti let a pokus o strukturovaný rozhovor na základě předem zvolených otázek, nebylo jednoduché realizovat. Ukázalo se, že si už vše tak konkrétně nepamatují a v rozhovoru pak odbíhali k jiným tématům. Bylo také třeba odlišit, co je jejich originální vzpomínka, a které údaje si v průběhu let zjistili sami z jiných zdrojů. Další oblastí, kde bylo třeba postupovat velmi obezřetně, byla práce s internetovými zdroji. Na „síti“ se dá najít nepřehledné množství zajímavých dosud málo známých faktů, ale články zde publikované vyjadřují velmi často osobní názory a interpretace jejich autorů. Je tedy nutné

prověřovat validitu takových skutečností obzvláště, pokud se nějaký údaj či tvrzení nikde jinde nevyskytuje.

Naplnění cíle této práce je také spatřováno v tom, že vzniklé dílo není tolik rozsáhlé, aby dopředu odrazovalo před prostudováním. Pro přilákání pozornosti poslouží vložená obrazová sdělení a přílohy. Práce obsahuje popis hlavních událostí, skutečností a postav k danému tématu, které může čtenář poté použít jako hesla pro vyhledávání dalších údajů. Podstatně rozšiřující informace poskytnete také prostudování v této práci uvedených zdrojů.

Za přínos lze považovat také to, že bylo studiem získán dostatek informací na argumentaci proti některým demagogickým tvrzením, jaká se objevují i v současnosti. Jsou to názory poukazující na údajně výrazně kladné stránky německé okupace českých zemí. Lidé, kteří mají svoje informace z různě zkreslených, či přímo nepravdivých zdrojů už často dokonce ani od prarodičů nemohli dostat autentická svědectví. Tím se snad vysvětlují výroky o tom, jaký byl pořádek, že všichni měli práci atd. Podobně se mohou objevit názory na tehdejší školu. Někdo tak může tvrdit, jak byla dobrá autoritativní role učitele, rozdělení kolektivu na dívky a chlapce, důraz na tělesnou zdatnost, že se na vyšší vzdělání dostali jen ti nejlepší, jak se všichni dobře naučili německy atd. Nemluví se ale o druhé stránce těchto skutečností.

Přestože jsem byl předem s danou dobou obeznámen, přineslo detailní studium překvapení, jak v oblasti školství bylo opravdu z každého německého postupu cítit jednoznačný úmysl směrem k uskutečnění nacistických cílů. To znamená, jak všechna jejich opatření přinášela zhoršení české situace při vzdělávání a byla dalším krokem k definitivní likvidaci našeho národa. Práce nad daným tématem přinesla potvrzení skutečnosti, že často komentáře ve sdělovacích prostředcích opakující léta stejná fakta u příležitosti výročí, nejsou úplně nezpochybnitelná. Dané téma jistě dosud nebylo zcela vyčerpáno a některé postavy či události by si zřejmě zasloužily alespoň částečnou rehabilitaci a jiné naopak ještě čeká kritičtější hodnocení. Jinými slovy je třeba bojovat proti schematickému a jednostrannému výkladu této části dějin. Často se mluví o poučení se z dějin, ale chyby našich předků musíme nejdříve znát, abychom se z nich mohli poučit.

Seznam zdrojů

Literatura:

AMORT, Č. *Heydrichiáda*. Praha : Naše vojsko, 1965.

BARTOŠ, J. *Okupované pohraničí a české obyvatelstvo*. Praha : 1986.

DOLEŽAL, J. *Česká kultura za protektorátu*. Praha : Národní filmový archiv, 1996. ISBN 80-7004-085-8.

HOŘÁK, M., JELÍNEK, T, editoři *Nacistická perzekuce obyvatel Českých zemí*. Praha : Živá paměť, 2006. ISBN 80-239-6720-7.

Kolektiv autorů *Odkaz 17.listopadu po šedesáti letech*. Praha : Český svaz bojovníků za svobodu, 2000. ISBN 80-200-0149-2.

MOULIS, M. *Osudný 15.březen*. Praha : Mladá Fronta,1979.

RYANTOVÁ, M. Prof. JUDr. *Jan Kapras a jeho působení za okupace*. In: Věda v českých zemích za druhé světové války. Praha : Archiv Akademie věd České republiky, 1998, s. 251-265.

STRYJOVÁ, D. a kol. *Od okupace k vítězství: Vyškovsko 1939-1945*. Vyškov: Okresní výbor Českého svazu bojovníků za svobodu, 2005.

SVOBODA, J. *Školství v období protektorátu*. České Budějovice : Nová forma, 2010. ISBN 978-8087313-67-1.

TOMÁŠEK, D. *Deník druhé republiky*. Praha : Naše vojsko, 1988

UHLÍŘ, J. B. *Protektorát Čechy a Morava v obrazech*. Praha : Ottovo nakladatelství, s.r.o.,

2008. ISBN 978-80-7360-675-6.

Časopisy:

LUCKA&HANČA. Vědí to i oni? *Pravickus*, 2011, Litovel, říjen, s. 5

Kroniky:

Kroniky obcí : Hnanice, Hoštka, Kájov, Litoměřice, Třanovice

Internet:

17. listopad 1939 - 17. listopad 1989. Dostupné na: <http://www.rozhlas.cz/17listopad/listopad/> (on line 10. 11. 2011)

Anketa: Co víte o 17. listopadu? Dostupné na: <http://neontv.cz> (on line 10. 12. 2011)

Cesta k 17. listopadu. Dostupné na: <http://neviditelnypes.lidovky.cz/> (on line 10. 11. 2011)

Jan Opletal. Dostupné na: <http://cs.wikipedia.org> (on line 12. 1. 2011)

Zpravodaj Univerzity Pardubice, listopad 1999. Dostupné na :

<https://dokumenty.upce.cz/Univerzita/zpravodaj/archiv/rok-1999/zp-19-1.pdf> (on line 10. 12. 2011)

Seznam příloh

Příloha 1a : Přední strana školního vysvědčení Růženy Krmelové

Příloha 1b : Zadní strana školního vysvědčení Růženy Krmelové

Příloha 2a : Přední strana školního vysvědčení Ferdinanda Krmely

Příloha 2b : Zadní strana školního vysvědčení Ferdinanda Krmely

PROTEKTORÁT ČECHY A MORAVA.

Země Morava Politický okres Litovel
Čtyřtřídní obecná škola smíšená v Pňovicích
 Školní rok 1939/40. Číslo 25.

ŠKOLNÍ ZPRÁVA.

Růžena Kleinová

narozená dne 24. srpna 1933 v Pňovicích,
 politický okres Litovel, náboženství řím. katol.,
 začala chodit do školy vůbec v Pňovicích dne 1. září 1939,
 do zdejší školy dne 1. září 1939 a dostala v I. třídě
 oddělení (1. postupný ročník) tyto známky:

Pololetí		I.	II.
Chování			
Povinné předměty:			
Náboženství			3
Vyučovací jazyk	na nižším stupni:	Čtení	1
		Psaní a cvičení řeči	2
na středním a vyšším stupni			
Prvouka			2
Věcné nauky:	Vlastivěda	dobry	
	Zeměpis		
	Dějepis		
	Přírodopis		
	Přírodopis		
Občanská nauka a výchova			
Počty s naukou o tvarech měřických			2
Kreslení			
Psaní			
Chlapecké ruční práce			
Dívčí ruční práce s naukou o domácím hospodářství			
Zpěv (hudební výchova)			1
Tělesná výchova			1
Nepovinné předměty:			
Německý jazyk			
Vnější úprava písemných a jiných prací			
Zameškané půldny	omluvené	6	8
	neomluvené	8	8
Zpráva byla vydána dne		30. 1. 1940	28. 6. 1940
Je <u>způsobilá</u> postoupit do vyšší <u>třídy</u> do měšťanské školy.			
Podpisy			
Polo- letí	ředitel - řídící učitel	třídní učitel	rodičů nebo jejich zástupců
I.	<u>Voylew Beej</u>	<u>F. Brachová</u>	<u>Klein Jan</u>
II.	<u>Voylew Beej</u>	<u>F. Brachová</u>	

Příloha 1b

Odhlásil se ze zdejší školy dne 194

protože

.....

Ofední počet:

.....
Pedagog - řídící učitel

STUPNICE ZNÁMEK:	Známky :	Chování:	Prospěch:	Věšší úprava písemných a jiných prací:
	1	chvalitebné	výborný	velmi úhledná
	2	uspokojivé	chvalitebný	úhledná
	3	neuspokojivé	dobrý	méně úhledná
	4		dostatečný	neúhledná
	5		nedostatečný	

Deutsches Reich

Regierungsbezirk: Troppau Kreis: Hohenstadt
 Schulaufsicht für Schulen mit tschechischer Unterrichtssprache.
Prof. Ferdinand obecná škola smíšená v Václavově 26
 Školní rok 1939/40 Číslo 26

ŠKOLNÍ ZPRÁVA.

Ferdinand Armela

narozen J. dne 23. listopadu 1930 v Václavově
 kraj Zábřeh náboženství řím.-kat. příslušnost menš.
 začal chodit do školy vůbec v Václavově dne 1. září 1936
 do zdejší školy dne 1. září 1936 a dostal 3 v první třídě
2. oddělení (3. postupný ročník) tyto známky.

Všeobecný posudek:
Sobyl.

Pololetí		I.	II.
Povinné předměty			
Tělesná výchova		2	2
Vyučovací jazyk na středním a vyšším stupni			
Prvouka a vyučovací jazyk na nižším stupni	čtení a psaní	1	1
	prvouka a cvičení řeči	1	1
Jazyk německý		1	1
Věcné nauky	zeměpis		
	dějepis		
	přírodopis a přírodopyt		
Náboženství		2	2
Počty s naukou o tvarech měřických		1	1
Hudba		3	3
Kreslení a ruční práce chlapecké		2	1
Ruční práce dívčí s naukou o domácím hospodářství			
Zaměškané omluvené		2	13
půldny neomluvené		-	0
Zpráva byla vydána dne		10. 11. 1940	13. VII. 1940
Je způsobilý postoupiti do vyšší třídy			
Úřední pečeť	Pololetí	Podpisy	
		ředitel-ředitelky učitele	třídního učitele
I.	I.	<i>Josef Krádil</i>	rodičů nebo jejich zástupců
II.	II.	<i>Josef Krádil</i>	<i>Ferd. Armela</i>

Příloha 2b

Žák..... se odhlásil ze zdejší školy dne 19.....
protože

Úřední pečet:

.....
ředitel - řídící.

Stupnice známek	1	—	velmi dobrý
	2	=	dobrý
	3	=	uspokojivý
	4	—	dostatečný
	5	—	vadný
	6	—	nedostatečný